
Commentary to Song of Songs by the Maggid of
Dubno, Jacob Kranz"

Master's [ ] Prize Essay [ ]

1. May circulate [ ]) Not necessary
) for Ph.D.
2. Is restricted [✓] for 10 years.) thesis

Note: The Library shall respect restrictions placed on theses or prize essays for a period of no more than ten years.

I understand that the Library may make a photocopy of my thesis for security purposes.

3. The Library may sell photocopies of my thesis. yes no ☒

February 25, 1982
Date

Signature of Author

Library
Record

Microfilmed _____
Date _____

Signature of Library Staff Member

A TRANSLATION AND ANALYSIS OF
THE YIDDISH COMMENTARY TO SONG OF SONGS
BY THE MAGGID OF DUBNO, JACOB KRANZ

Edward Goldfarb

Thesis submitted in partial fulfillment
of the requirements for ordination.

Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion
1982

Referee,
Professor Herbert H. Paper

DIGEST

While the Maggid of Dubnow, Jacob Kranz, spoke and thought in Yiddish, his works were all originally published in Hebrew. This by itself is not noteworthy, for scholarly works all made their appearance in print in Lashon Kodesh. But the Maggid was primarily known as a preacher and as a teller of wonderful tales, most of which were parables. The Yiddish which he spoke was not simply his medium. It was part and parcel of his message.

He became a popular figure in Jewish folk lore but it was not until after the beginning of the second half of the nineteenth century, some sixty years after his death, that his works appeared in Yiddish. It was at that point that his parables became even more entrenched in the popular imagination. Many of his works which had originally been compiled, written and edited in Hebrew by his son Isaac and disciple Abraham Plahm, were now offered in abridged Yiddish editions. One such work is Kol Yaakov, Kranz's commentary to the five scrolls. His expositions of Shir Hashirim is particularly intriguing because Kranz, following Rabbinic and Midrashic tradition interprets the text as an extended poetic dialogue between God and the people of Israel. The Maggid uses the text as a springboard for

some lengthy parables which in their Yiddish version speak directly to the hopes, aspirations, and imaginations of his listeners and his readers. This thesis is a translation, commentary, and analysis of this work.

It is in the Yiddish that the Maggid's fame and reputation were preserved. His parables have been offered in many different Yiddish versions, hence I was able to compare them, and their language. Finally, Kranz's stories extended through to modern Yiddish literature and such writers as Peretz, Sholem Aleichem, and even Bialik who wrote primarily in Hebrew.

This effort has reacquainted me with a language and some of its literature. It has been a labor of great reward.

To the memory of my parents

Rose and Max Goldfarb

אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה

והקרן קימת לו לעולם הבא: כבוד אב ואם

(פאה 1:1)

These are the things whose fruits a man enjoys
in this world while the capital is laid up for him
in the world to come:

Honouring his father and mother.

(Peah 1:1)

PREFACE

I complete this work with mixed emotions, the same emotions that attend my imminent graduation and ordination from Hebrew Union College. Among the many delights that my studies have produced has been the totally unexpected pleasure of working in Yiddish. For this I must express my thanks to Dr. Herbert H. Paper. He reawakened in me a long dormant desire to read Yiddish and deepen my knowledge of Yiddish literature. Thus in more ways than one he has been the inspiration for this thesis.

Finally a word of praise and thanks to Wanda Reis and Ruby Ezekiel, who typed this manuscript with conscientious skill, and with forbearance.

TABLE OF CONTENTS

Introduction.	.p.	iii
Chapter One "The Dubner"--A Short Biography	.p.	1
Chapter Two His Literary Works.	.p.	4
Chapter Three His Yiddish	.p.	9
Chapter Four Shir Hashirim--A Comparison of the Hebrew and Yiddish Versions of the "Dubner's Commentary	.p.	27
Chapter Five The Translation	.p.	37
Footnotes	.p.	65
Bibliography.	.p.	67
Appendix "A"--The Yiddish "Original".	.p.	70
Appendix "B"--The Hebrew "Original"	.p.	104

INTRODUCTION

Missing heretofore from extant homiletical literature in English translation is the commentary to even one of the books of the Tanach by the celebrated 18th century preacher, the Maggid of Dubno, Rabbi Jacob Kranz.

Although a glance at the Bibliography will reveal the existence of English volumes which contain selections of the "Dubner's" parables, his commentaries to the Pentateuchal weekly Torah portions, to the Haftarot, to Pirkei Avot, and to the five scrolls are as yet untranslated.

This rendition in English of the Maggid's commentary to the Song of Songs is only a partial offering, for it is my translation of the Yiddish version, which in turn is an abridged translation of the Hebrew.

Why a translation of a translation? Although my primary purpose is to make available in English the Maggid's particular understanding of Shir Hashirim, a secondary aim is to study the Yiddish in which they were originally spoken, albeit their first appearance in print was in Hebrew. A tertiary aim of this work is to compare the two versions with a view to determining first how faithful the Yiddish is to the Hebrew, and second to which audience each version was directed.

The work is divided into an opening essay (the first four chapters) followed by the translations. For comparison purposes, I have added the full Yiddish text as Appendix A and the corresponding Hebrew text as Appendix B.

CHAPTER ONE

The "Dubner"-- A Short Biography

Who was this Maggid? Why and how did he become so celebrated? To use contemporary vernacular, he was a triple-threat. He composed and retained in his memory a veritable library of parables that he could apply instantly, in public from a pulpit, or in private conversation. His personality was so magnetic and his oratorical skills so great that his sermons became community occasions; he was a uniquely able preacher of his own material. Finally he had the moral authority to be entirely and consistently credible.

This pious, humble, yet charismatic man was born in 1740 in Zietil, a small town in Lithuania, to Rabbi Ze'ev Wolf Kranz and Hinda, both of whom had rabbinic lineage. At an early age, he evidenced outstanding abilities as a scholar, and even more as a story-teller. When he was eighteen he went off to continue his studies in Meserich, a town which had a reputation for its preachers.¹ There he married, and for a short time was active in his father-in-law's business which entailed much travelling.² It was on these trips that he was able to form first-hand impressions of his people in their various activities. He also

made the personal contacts which helped him launch a secondary career as an itinerant preacher. He remained in Meserich for two years, after which he went to Zolkiew, and after an undetermined length of time he moved to Dubno. Here over the course of eighteen years he established his reputation and became known as the Dubno or Dubner Maggid. He served subsequently in Wlodawa, Kalize, Chelm, and Zamosc. In each city his official title was Maggid Mesharim, the maggid or preacher of uprightness. He served in his last pulpit, that of Zamosc for 15 years and died there in 1804.³

Although Kranz was an erudite scholar of Talmud and Midrash, he made his mark as a consummate popular preacher. His pulpit success was based on his knowledge, his oratorical skill, and the captivating and intriguing meshalim (parables) that he used to interpret the Biblical text. And he had absolute integrity. He could exhort his congregation to repent because he was the first to confess his own sins. He could make his people weep, because his own piety and the fate of his people, provoked tears in him. He could spin a delightful tale and make his congregation laugh, because he laughed easily himself. He could encourage even greater levels of piety because he was himself a "gevaltiker frumer yid" an awesomely pious Jew.⁴ He was totally devoted to his God and to his people. This led him to a daily regimen which began at midnight when he would arise and recite petitionary prayers, study, pray,

teach through the day to the afternoon Minchah service, and only there did he remove his tefillin.⁵ This also led him to wander anonymously among his people, disguised as an impoverished beggar. These wanderings appeared to have a two-fold purpose: to draw him closer to and help him identify with Amcho, his people, especially the poor, and to help effect personal atonement.

One result of his self-imposed exile was to provide him with greater insights into the lives of his beleaguered co-religionists. This in turn provided a ringing authenticity to his stories and sermons.

CHAPTER TWO

His Literary Works

Neither the times in which he lived nor his own life style permitted Jacob Kranz to order his own thoughts systematically and publish them. While he was an able scholar and a Rosh Yeshivah⁶ during his lifetime he published nothing. He left notes to various discourses and sermons which were collected, amplified, and published after his death by his son, Isaac, and his devoted disciple, Abraham Berush Plahm.⁷ Among the works which were published, only one, Sefer ha-Middot was designed by Kranz himself as a book.⁸ Even this represented the content as ordered by the Maggid, but the language and its style were essentially that of Plahm.⁹ The first work to be published, in 1819, was Kol Yaakov, a commentary on the Five Scrolls. This book was edited and otherwise prepared for publication by the Maggid's son Isaac.¹⁰ In 1830, a second volume, Ohel Yaakov, appeared. This work, the Dubner's comments on Genesis, was prepared by Isaac Kranz who was assisted by Abraham Plahm. Soon after, the younger Kranz died, and all the remaining works were published by Plahm. First came the remainder of Ohel Yaakov, Emet L'Yaakov (1836), a commentary on the Passover Haggadah, and in 1839 the aforementioned Sefer ha-Middot appeared. One final

work, Kochav Mi-Yaakov, a commentary on the weekly Haftarot, was begun by Plahm but completed by Rabbi Abraham Maskileison.¹¹

These works and their introductions and approbations (haskamot) are the only sources we have from which to paint a picture of the Maggid and his philosophy. They disclose a man who although a confirmed misnaged (a confidant of the Vilna Gaon at that!), had a relationship with his people not unlike the famous Hasid, Rabbi Yitzhak of Berditchev, known as the Berditchever, who incidentally, was a contemporary. Both understood the love of one's fellow man as an essential of Judaism. Accordingly both saw themselves as intercessors, protesting Israel's lot.

To Kranz, man was the pinnacle of creation who could and should actively use everything in the material world plus his own heart and mind in the service of God. But man could and did sink ever lower than the animals. Man could confuse his values and standards. While not an advocate of withdrawal for others, he did follow a severe regimen which bordered on the ascetic. He fasted frequently, slept sparingly, prayed and meditated often, sometimes stopping in mid-sermon to cry lustily at the fate of his fellow Jews. He believed that good and evil were their own reward, and even suffering, although rationally incomprehensible, was a manifestation of God's attribute of mercy.

The Maggid believed implicitly in the responsibility

and privilege which accrued to the Jewish people as the sole possessors of the Torah and its commandments. As we shall see later, the seven laws of Noah, attributed by the rabbis to the nations of the world, were but meager pickings compared to Israel's harvest of the 613 mitzvot.

What Israel, the people, did not possess was Israel the land, precisely that land which was uniquely suited to the Torah and its mitzvot. The land could cleanse, purify and sanctify its inhabitants. The diaspora was insecure, and Jews should therefore aspire to return their ancient homeland. As Glatt points out, the Dubner was trying to respond to the new hopes for a return to Palestine engendered by Napoleon's programme to revive the Jewish state.¹²

His love for the land was frequently expressed in his sermons, but mostly he spoke about people, especially the poor. Bialostotsky estimates that one-third of his stories are about the needy. The parables which he recited were rooted in the daily lives of the people, yet they were wonderfully efficacious in illustrating the plain meaning of a given verse which required interpretation. His purpose was to inspire as well as instruct, and hence, although a misnaged, he used almost no halachah, only aggadah. His sermons were not obscured by pilpul or mysticism, nor were they warnings of impending suffering and punishment. In content, style, and delivery, he was very creative. He combined ethics and morals with aesthetics in almost equal measure. To the degree that he used existing folk-tales,

even in reworked form, he was perhaps the first collector of Jewish folklore, to be followed only one hundred years later by Sholem Aleichem.¹³

He spoke of the poor and the rich, of parents and children, of parents-in-law, of the righteous and of the not so righteous. His stories and parables were laced with gentle humor, although he did speak more sharply against the wealthy, the Maskilim of Berlin, the Hasidim, and especially against "haiden" and "getzendiner," (heathens and pagans), or gentiles.

His purpose was often not to rebuke, but reflect back to the people their plight. By bemoaning the fate not only of the Jews but also of the world, he was able to elicit tears, and through the tears a certain comfort. The ultimate consolation lay in the next world, something in which he believed totally, and was therefore able to communicate with conviction and sincerity.

Except for the occasional Aesop-like story characterized by animals, Kranz relied on humans in believable and identifiable predicaments. Not for him the ventures into the mystical worlds created by the Hasidim. He set his course quite consciously in opposition to the descendants of the Baal Shem Tov. He bypassed their explorations into the symbolic in favor of traditional midrash and folklore that were more immediate. Hasidic literature, while appealing to masses of the common folk, was addressed to the divine dimension within man, rather than to mundane

aspects of everyday life. The Dubner's appeal was that he could realistically portray and demonstrate affection for Man as he is, weaknesses and all.

CHAPTER THREE

His Yiddish

It is understood that the Dubner spoke in Yiddish. What has been less well understood is how integral Yiddish was to the self-perceptions of his audiences. The somewhat sentimental exaggerations of Yiddish lovers about the uniqueness of Mame-loshen, has apparently been taken seriously by scholars. Maurice Samuel has written:

"The Yiddish masses were strangers to the earthly joys that lightened the lives of their gentile neighbours. Their consolations were to a large extent of their imaginations, and therefore their language besides serving a normal need had an esoteric function unimagineable to their neighbours."¹⁴

Kranz, the consoling comforting Maggid, spoke to this imagination, and personified it in act, deed, and especially word. Their culture was rabbinic Judaism, for during Kranz's lifetime the haskalah had not yet made a significant impact upon their lives. Their religion was all-embracing: within it they danced, laughed, feasted, celebrated, fasted, mourned, and cried. The synagogue was their cultural center; a good maggid satisfied their thirst not only for instruction, but for entertainment as well. In such an undifferentiated existence, language is inseparable from the very essence of the people.

The critic and author S. Niger wrote:

"A good Maggid in a traditional (Eastern European) synagogue speaks a good, tasty, juicy (zaftig) Yiddish. There is colour, mode, and style in his speech. Their words don't simply hang in the air; they have roots in the lives and folklore of the people. The same melodies and rhythm are discernable in them; the melody of a generation, the rhythm of an entire epoch."

Specifically of Krantz, Niger continued:

"He told them (the parables) in the good, old, pious Yiddish of the eighteenth century. He told them with a (certain) melody. If you want to enjoy them fully and truly, then you must imagine that you are hearing them from a maggid in a shul-- from a good maggid in a real shul."

So important was the spoken message in Yiddish to the Maggid, that at least one writer theorizes that to have written them down would have constituted setting up an intellectual mehitza between Krantz and his congregation of simple, common Jews.¹⁶ The Maggid himself explained his reticence to write by means of a parable in which the eating habits of the rich and poor are compared. The former can afford to eat slowly one course at a time. The poor man having to rely on scraps wolfs his food down, mixing everything together. The Dubner analogizes the rich man to the Vilna Gaon who is rich in Torah, and who can therefore order his thoughts systematically, write and publish. He however is relying on unordered scraps such as:

"the peshat of a verse from Habbakuk" or
 "a parable on the words of Balak to Balaam" or
 "a drash on parashat Noach"

all of which had to be sketched quickly so that he could

continue on his way.¹⁷ But of course his words were recorded first in Hebrew by his son Isaac and his disciple Plahm. They were also set down in Yiddish in the latter half of the nineteenth century, approximately one hundred years after he spoke them. Trunk infers that even the Hebrew is "considerably dry," that it is "official rabbinic Hebrew."¹⁸ The Yiddish translation would of necessity be even further removed from the Dubner's Yiddish. Niger on the other hand contends that despite the prolonged gap "There is something in the older (first) Yiddish translations which makes them close, very close to the spirit and the mode of the Dubner Maggid."¹⁹ Niger's criteria are most unscientific. He continues:

"The easiest way to see that this is so [that the first translations are closer] is to say them with the old melodic [skarbaven] lilt of the maggidim. Try saying them with that same lilt and you will see that it sounds very authentic [says itself very well]."

Although there was an established body of Yiddish-printed material available even in Eastern Europe at the time of the Dubner, it is difficult to determine what is authentic to that epoch. Very little of what was published was scholarly. Although His notes which are not extant may have been in Yiddish, but if he himself had published at all it would surely have been in Hebrew. The colloquial language of the masses did not have widespread credibility as a medium for scholarly expression, and was already under general attack by Maskilim as being representative of the worst aspects of anti-intellectual

Hasidism.

"Until the secularization of Jewish life no scholar dreamed of producing a learned work in Yiddish."²⁰ It is ironic that the opposition to Yiddish of the Haskalah, committed as it was to the secularization of Jewish life, had the effect of stimulating its use by both Hasidim and Misnagdim. Mame loshen was a prime weapon in the war against assimilation. Even some early Maskilim turned to Yiddish when they witnessed increasing numbers of young Jews ready to convert to Christianity. Isaac Eichel (1756-1804) an editor of Hameassef, himself returned to Yiddish.²¹ Nor was he alone. Mendl Lefin (1749-1826), a Galician Maskil, published a translation of the book of Proverbs in 1814.²² Other Haskalah writers, both German and Russian, although not disposed kindly to "jargon," decided to write in Yiddish in their war against the Hasidim.²³ It was, they realized, the best way to reach the largest number of people.

"Although they despised the language and viewed it solely as a temporary means to enlightenment, many of the propagandistic and didactic works of the Russian maskilim possessed literary merit and became foundations upon which modern Yiddish literature was established. As more and more people read these works the value of Yiddish, as a modern cultural vehicle increased and it became more difficult to treat it offhandedly."²³ As the doors to Western culture were being opened so were the printing presses

turning out more and more Yiddish works, and so were the beginnings of a broadbased Yiddish literature starting to take root. A very important figure in this flowering was, ironically enough, another maskil, Alexander Zederbaum, who published the Hebrew newspaper Hamelitz, beginning in 1860. At first Hamelitz was not successful and at the urging of S. J. Abramovitch (Mendele Mocher Sforim) and Y. M. Lifshitz, he issued a Yiddish newspaper Kol Mevasser together with Hamelitz.

"More than any other single factor Kol Mevasser which appeared from 1862-1871 contributed to the standardization of Yiddish orthography and the development of modern Yiddish literary diction. It marked the emergence of Yiddish as a standard literary tongue."²⁴ It is precisely at this point beginning in 1862 that the translations of Kranz's works begin to appear. The first was Ohel Yaakov (Lwow 1862), followed by Kol Yaakov (Warsaw 1882), Neimot Yaakov (Warsaw, 1882), Sefer ha-Middot second edition (Vilna 1923), Sefer ha-Meshalim Mishle Hokhmah (Vilna 1883). In addition, separate collections of parables were published under the names of Kol Yaakov (Koenigsberg 1864) and Mishle Yaakov (Lublin 1910).²⁵ All of these translations were apparently offered anonymously. A careful search of all these title-pages fails to credit anyone with this work. Nizer states flatly that the translations are "anonim," i.e., anonymous.²⁶ The purpose of the translation and the proposed audience are revealed in this citation from the title page of Ohel

Yaakov v'kol Yaakov, in Yiddish translation published in Lemberg in 1881.

"We have translated the precious books Ohel Yaakov and Kol Yaakov by the Dubner Maggid from Hebrew (Lashon Kodesh) into Yiddish with every parable and the corresponding (scriptural) verse. We have translated (the Dubner's parables) to all of the Pentateuch, the Five Scrolls, and many sections of the prophets and the Writings, in order that everyone should understand the sweet parables and the handsome words of the Maggid. May his merit and the merit of all the righteous be upon us. Amen." (Comments in parentheses mine).

By the time his works appeared in Yiddish the Maggid's homilies and parables had already enjoyed widespread popularity. Both Kranz himself and his famous stories had penetrated deeply into the folklore of the masses. Publication simply spurred their popularity and various editions were issued over the years. In addition, copies of Tsenah Ur'enah, Tehinot, Siddurim, Maḥzorim, Ḥumashim, Seliḥot, Haggadot and compilations of Pirke Avot continued to carry his interpretive gems.

Did Kranz's works, especially the Yiddish versions, have significant impact on the emerging "new" Yiddish literature? Probably not directly, but the history of publication, first in Hebrew and then in Yiddish is representative of routes that the major writers of this literature took. By this I mean that virtually all of them--

Mendele, Peretz, Linetski, Sholem Aleichem-- wrote first in Hebrew and only later in Yiddish. This was so despite the fact that all of them, while perfectly fluent in Hebrew, thought and spoke in Yiddish. The new flowering of Yiddish literature did not begin until the middle of the second half of the nineteenth century even though there were earlier Yiddish works extant and a developmental pattern can be traced. There seems not to have been an awareness or a willingness to recognize a historical continuity. Most of its writers were Maskilim and despite the fact that they ultimately turned to Yiddish and even embraced it enthusiastically, its use constituted a literary paradox. It was the only language that spoke to the masses of the Jewish people, but was still in the opinion of many corrupt and deformed. It lacked the cultural scope with which writers could express themselves aesthetically and intellectually. "It symbolized the cultural poverty of the Jewish people, and yet it was supposed to make them culturally richer."²⁷ Our own work provides a good illustration of this. There are no references to abstracts, to ideas, to aesthetics, and the vocabulary is spare and limited.

No one writer felt this more than Y. L. Peretz who ultimately broke with tradition (such as it was) and forged new paths. Yet Peretz recognized the unique expressiveness of Yiddish as the language of a persecuted and largely poverty-stricken minority. This total identification of

the language with the people was to characterize the works of Mendele Mocher Seforim and Sholem Aleichem as well. They tried to capture the Jewish ethos of the past and Yiddish was the folk language of that ethos. But Peretz, although he fathered a new Yiddish literature, and although he imposed a new set of aesthetic criteria on his writings, especially after 1895, was committed to discovering moral beauty and grandeur in the lives of his poor, ignorant and simple people. In that sense, as Trunk notes, Peretz was "the most golden link in the chain that stretched from the Dubner Maggid."²⁸ Peretz was born in Zamosc, the city where Krantz lived the last years of his life and is buried. Before Peretz set out on wider horizons, his published stories show a fascination for folklore and a strong inclination to the use of parable.²⁹

The Dubner looked on his people as a collective entity which found its fullest expression in the Torah: Yisroel v'oraita had hu. Peretz identified with that collective but sought to understand the individual personalities within the collective. Again Trunk: "The Dubner tried to view (individual) Jewish personality in the shape (gestalt) of the Jewish collective. Peretz began to try to see the shape of the Jewish collective in the exalted status of the (individual) Jewish personality."³⁰ (brackets mine).

Traces of the Dubner's parables and folklore can also be found in Bialik. The following wonderfully ironic parable was told by the Dubner to a wealthy man who was resisting

the Dubner's solicitation of charitable funds, by asking for more and more words of Torah from Kranz and then commenting himself. His aim was to stall as long as possible. Finally the Maggid told him the following "moshel." A man once came to a remote community. He became aware that no one there knew of (the existence of) onions. Because he happened to have brought some onions in his baggage he gave them away (to the townspeople). The people realized how tasty the onions were and how onions made food more flavorful, and so they gave the man an equal amount of gold.

After a while the man returned to the town. By then the townspeople already had onions but they had no garlic. He took a garlic clove out of his sack and gave it to them, anticipating that they would give him gold once again.

But the people took the garlic, and gave him for it-- a few onions.

The Dubner then said, "It's the same with me: I say a bit of Torah-- you give me back some of your own mutterings. That is not however the reason that I came to you. What I want is a donation. Onions-- I don't need."³¹

In Bialik's story Aluf B'tzalot V'aluf Shum there are two princes, the first providing the onions and being rewarded with gold and diamonds while the second provides the garlic and is rewarded with onions.³²

Other writers such as Naftali Gross, H. Zhitlovsky, Chaim Grade and A. Raisin also were affected by and wrote

of Maggidim, who in one way or another were all influenced by the Dubner.

The Maggid's greatest legacy was in the influence he had on these succeeding generations of maggidim. Itinerant preachers continued to make their rounds well into this century, and many served as a kind of first line of defense for the Misnagdim against both Maskilim and Hasidim. They continued the tradition of preaching, bringing an admixture of social criticism and guidance to the masses, using parables and the lilting intonations of the Dubner-- and always preaching in Yiddish. Many, like Kranz, served as Maggid Mesharim (Preacher of Uprightness). Some like Moses b. Isaac ha-Darshan of Keliny and Hayyim Zadok, the Maggid of Rumschischke, founded communal charitable institutions as well.³³ In this regard, Joel Entin (1875-1959) a Yiddish journalist-educator and translator wrote the following:

"The maggid helped incubate the greatest Jewish undertakings of the newer era. He awakened Messianic hopes and it is not exaggerated (to suggest) that the Maggidim had a part in the spread of Jewish socialism."³⁴

Whether in socialism or messianism, whether through parables or homilies, their impact was significant. While Hasidism and its writings were to become particularly fruitful sources for later Yiddish literature, the places of the Maggidim, and especially that of the Dubner, are also secure in the history of the development of that literature.

Although Peretz, Mendele, and Sholem Aleichem wrote

in Yiddish, they and others were constrained at least initially by the poverty of the language for literary expression. Those early writers were not only pioneers in Yiddish literature but in the development and adaptation of the language as a coherent instrument of national expression.

In furtherance of this aim a Yiddish language conference was held in Czernowitz, Bukovina (Austria) in 1908. Seventy delegates from every shade of Jewish opinion, from Zionist-Hebraists to Bundists attended. Their aim was to clarify matters of orthography, grammar, literature, theatre, press and translations to the Bible into Yiddish. The conference came under attack from some, but mostly it was successful in heightening the prestige of Yiddish. It stimulated research, increased publication, and the standardization of grammar and spelling.

The Yiddish written subsequent to the conference began to show some differences in style and form from that written prior. To see some of the differences I would like to compare three different versions of the same parable that appeared in a span of 100 years. The moshel is the last one offered in the Yiddish version of the Maggid's commentary to Shir Hashirim. I shall juxtapose it in its first Yiddish rendering of 1864 with that of I. Zevin³⁵ and that of B. I. Bialistotsky³⁶.

The moshel is the final one in a series of mesholim which make up the commentary to the last half of Chapter 8,

verse 7

אם יתן איש את כל הון באתו בנזון לו

"If a man offered all his wealth for love
He would be laughed to scorn."

Kranz's understanding of this verse is that the nations of the world will interpret the Temple as a sign of God's great love for the Jewish people, and so they too will be moved to collect lots of gold and build a temple so that God's shehinah will rest in it (their temple). God would then answer, "Even if you give all your gold for a temple, I will not cause my shehinah to rest among you." The parable is brought to illustrate this understanding.

Since there are substantial differences in the three versions, I shall translate the two newer ones so that they may be compared with the original Yiddish. (see appendix p.102).

Zevin (Tashrak) entitled his story The Foolish Boy. "Two boys studied at a rabbi's cheder. One was the son of a rich father, while the second had a father who was a poor man (one who lacked bread, "a mehusar lehem). One time the rich boy came to heder and showed his friends a handsome wallet which he had bought. The wallet was very attractive; it was in various colors on which were painted all kinds of pictures and ornamentations. The friends were envious; so too was the poor boy envious. All of them were taken with the desire to get such a wallet.

The other boys, when they got home, prevailed upon their mothers and fathers until they received money to buy

the same (kind of) wallet. Those who didn't get the entire amount at one time eked it out bit by bit. After one week, every boy had a wallet similar to the rich man's son, except for that poor boy, who could only get a few pennies from his parents.

"The poor boy went to the storekeeper crying and pleading: 'Look fellow Jew (reb yid), this is all the money that I have. I swear to you that I don't have even one single penny more. So please give me a wallet for the little bit of money that I have.'

"'You silly little boy' answered the storekeeper, 'You yourself say that you don't have even one additional penny, so what good is the wallet to you?'

"Moral: So it is with to-day's Jews who spend fortunes building large synagogues, and the synagogues are almost empty."

Bialistotsky entitled his moshel The Parable (moshel) of the Handsome Wallet:

"In the cheder of a teacher, boys studied Bible (Humash and Rashi). They were all children from wealthy homes. Only one little boy came from a poor widow, who (herself) stemmed from superior stock.

"One time a wealthy uncle came to visit one of the boys from far away, and he brought the boy a handsome wallet. The wallet had three locks and five little silk pockets sewn in it.

"The other boys also wanted the same wallet. Their

parents had to travel to the city and buy wallets. But the poor mother couldn't manage it.

"But her son wanted only to have such a wallet. He cried all night that he wanted a wallet. He didn't stop dreaming of that wallet and what he would do with it if he could only get it.

"The little boy began quietly to save penny by penny. He had to buy that wallet. But when he saw that he wouldn't be able to save very much, he went tearfully to the biggest storekeeper in the shtetl and said, 'I beg of you, get me that wallet. I want to have a wallet like the other kids have.'

"The storekeeper then pinched his cheek and said: 'Why do you compare yourself to those rich boys? They have something to put into the pockets of such a wallet. But you are poor. Why then do you need a wallet with so many pockets? With you they will always be empty.'

"The same, concluded the Maggid is with the Torah. The Master of the Universe gave the Torah to the Jews, so that the Jews themselves would afterwards learn and add something to it (the Torah). (So that) in every generation there should arise another Rabbi Akiva, even another Moses, another Rabbi, so that the Torah would again be renewed. The nations of the world, however, have nothing of their own to put into the Torah."

The differences are apparent. The first two versions refer to the boys' parents as a "wealthy man and a poor

man." Bialistotsky endows his poor boy with a widowed mother who stems from an important family. There are differences in how the rich son acquired his wallet: "a wealthy uncle" (Bialistotsky), he bought it himself (Zevin), he simply showed up with it (Kranz). The wallet itself is simply "very handsome" (Kranz), "in various colors on which were painted all kinds of pictures and ornamentations" (Zevin), "had three locks and five little silk pockets sewn on the side" (Bialistotsky). The other boys were envious and some bought themselves a wallet (Kranz), prevailed upon their fathers and mothers etc... (Zevin), had their parents travel to the city... (all the parents were wealthy) (Bialistotsky). The poor boy didn't have enough money and simply went to the storekeeper (Kranz), could only get a few pennies out of his parents and then went to the storekeeper... (Zevin), cried all night saved penny by penny and didn't stop dreaming about the wallet (Bialistotsky) until he finally went to the shop crying. Once at the shop he swore he had no more money (Kranz and Zevin), and pleaded for a wallet (all three). The shopkeeper's response is also different as recorded in our separate versions. The merchant calls the boy stupid, shoiteh and tells him that he doesn't need a wallet because, being poor he will have nothing to put in it (Kranz). The merchant calls him a foolish boy and asks him what he needs the wallet for, because the boy had said that he had not a single additional penny (Zevin). The shopkeeper

pinched his cheek and asked the boy why he compared himself to the wealthy boys; they can make use of a wallet while he cannot (Bialistotsky).

The most significant differences are in the nimshel, the moral which concludes the parable. For Kranz the poor boy represents the heathen nations of the world which are envious of the Jews and desirous of God's favor and want to build a temple similar to the Holy Temple. But lacking Torah, reverence, and good works, they will have nothing to bring in to such a temple. Zevin abandons the original nimshel in favour of the more current issue of priorities for the Jewish community. He analogizes the poor boy to the Jewish community which builds large attractive synagogues that remain empty most of the time. Bialistotsky is closer to the original in his rendering of the nimshel but with a twist. The wallet here is the Torah which God gave to Jews, (the wealthy boys) expecting that they would keep adding to it in each generation. The nations of the world (the poor boy) have nothing to add and therefore cannot acquire the Torah.

The more recent renderings of the nimshel disclose a certain difficulty that both Zevin and Bialistotsky have with Kranz's version. Both abjure the chauvinism that the Maggid relies on time and time again. The Dubner spoke to an oppressed and impoverished people whose hopes lay in olam haba, in the ultimate redemption, resurrection and re-establishment of the Holy Temple. Only in such a world

could the Jew be conceived of as wealthy and the gentile as poor. Our two later writers, however, spoke to an American Jewish community that was even, by 1925, becoming secure and affluent, and by 1962 needed a mild polemic about the virtue of studying Torah.

Despite the substantial differences in the nimshel, and the lesser differences in the moshel itself, this parable contains words and phrases which make a linguistic comparison among all three fruitful. (See chart p. 26).

Bialistotsky

Zevin

Kranz

בייאיינ רבי	ביי איין רבין	ביי א רבין
איינ עווערס אקונד	דער זון פון	חומש מיט רשי
איינ ארוסאנס קונד	ארייכען	קונדער פון רייכע
גובראכט אשיין	א טאטע אן ארימאן	הייסען
בייסולו	א מחוסר לחם	אן ארעם אלמנה
האבן דוא אוברונג	צייגט א שעהן בייסעלע	א שיינ סייסטערל
קונדער אום סקנא	די חברים האבן אים	געוואלט אזא סייסטערל
גורען	סקנא געווען	
אוסלוקס יונגל המ		
זוך און גוקויפט		
אזו אבייסולו	די אנדערע אינגלעך	ברענגען אזוינע
	האבן זיי ביט צורה	סייסטערלעך
	געלאזן טאטעס און	
נום געהאט אזו פול	טאטעס ביז זיי האבן	
געלד וויא פול דאס	געקראגן געלד	האט עס דאך ביט
בייסולו בסרעפט		געקאנט באווייזן
אוז ער גוגאנגון און	ארוק צום קרעסער	אויינענדיקער ארוק
גורעלב אריין צו דעם	צום גרעסטען קרעסער	
סוחר		
הט זייער שטארק	האט פאר איהם	איך בעט אייך
גובעטון דעם סוחר	געוויינט און	קריגט מיר אזא
	געבעטען	
סיין געלד	די גאנצע געלד אפילו	
	קיין איין איינציגן	
	גראשן	
דו שוטה	דו נארישער אינגעל	האט דער קרעסער אים
		א קניט געטאן אין
		בעקל
וואס טוג דור גאר אזומא צו וואס טויג דיר		וואס גלייכסטו זיך
אבייסולו	די בייסעלע	טא צו וואס דארפטו
		א סייסטערל

CHAPTER FOUR

Shir Hashirim-- A Comparison of the Hebrew and Yiddish Versions of the "Dubner's" Commentary

Jacob Kranz's Hebrew commentary to the Song of Songs is a larger work from which sections were excerpted and translated into Yiddish. The latter work consists of extensive comments on eleven verses containing a total of ten parables.

The Hebrew work is a scholarly one growing out of a study of Midrash. There are a few Talmudic references but the greatest majority are to the standard Midrashic compilations, although these are not always cited. The most commonly used work is Shir Hashirim Rabbah being quoted 32 times. As well, there are references to Hovot Hal'vavot³⁷ and Nachmanides' Introduction to Genesis.³⁸

The work can be seen as a kind of supercommentary to various midrashim, and the Magid's parables stem as much from his attempt to explain a Midrash, as from his attempt to explain the plain sense of a particular verse. The introductory comments, for example, are built on the midrashic understanding that the Song of Songs is a unique dialogue between God and Israel in that it contains both words

of praise of God for Israel, and praise by Israel for God. Other songs and psalms in the Bible contain one or the other. Kranz uses this explanation³⁹ to verses 15 and 16 of chapter

1.   הנך יפה רעיית הנך יפה עיניך יוננים הנך יפה דודי אף נעים

Oh you are fair, my darling
Oh you are fair,
With your dove-like eyes.

And you my beloved are handsome
Beautiful indeed.

The Maggid elaborates on the nature of God's love and praises, and the human response to them. He concludes that the uniqueness of Shir Hashirim lies in the fact that this book (Holy Song) speaks of future Messianic times, when

"our reverence (for God) will be complete and we shall be able to receive bountiful goodness without it spoiling (damaging) us, like a perfectly healthy person who is immune to damage from any foods."⁴⁰

God's love in the past often manifested itself as anger but in the future even the אף 'anger' will be נעים 'pleasant.'

The parable on משכני אחריו נרוצה p.39 English; p. 70 Yiddish; p.104 Hebrew is but part of a very lengthy series of comments and parables on verse 1:4:

Draw me after you, let us run!
The king has brought me to his chambers.
Let us delight and rejoice in our love
Savoring it more than wine
Like new wine--they love you

The comment begins with a quote from Pesikta de Rab Kahana⁴¹ Piska 22:2 (Braude & Kapstein, JPS 1975, Philadelphia, p. 345) which connects two Biblical passages:

This is the day which the Lord made; we will
rejoice and be glad in Him (or in it) (Ps 118:24)

and line three of our verse above: זה היום עשה ה'
נגילה ונשמחה בו

Let us delight and rejoice in You. נגילה ונשמחה בו

The Song of Songs verse proves that the   בו in the Psalms
verse which has two possible antecedents 'day' or 'the
Lord', must refer to 'the Lord,' because here the antece-
dent is clear. Further the numerical value of   כך is
'twenty-two' corresponding to the number of letters in the
Hebrew alphabet which themselves came only from the Torah.
The maggid explains this midrash by asking how it is possi-
ble to celebrate and be joyful on command at the appointed
times. He answers that the essence of a joyful occasion
lies in the fact that He has commanded us to celebrate,
not simply in the day itself. Only Israel celebrates this
way because only Israel can understand   כך as referring
to the twenty-two letters of the alphabet which is really
the Torah and the commandments. Other nations (idolators)
rejoice and despair according to their prosperity or lack
of it. They have no Torah or mitzvot. The maggid then
brings a parable to illustrate his understandings of the
midrash. He compares Israel in its observance of regularly
scheduled festivals to guests at a well-run inn who enjoy
fine accomodations and food so long as they keep regular
hours. The gentiles, on the other hand, are compared to
a thief who of course "works" during "off-hours" and then
complains when the inn will not service his needs. This

negative comparison is but one of a series that occur throughout this work. The gentiles in reality were responsible for the Jew's subservience and suffering. The gentiles were a powerful majority. The maggid presented this superiority as transient, and the gentiles as really being hapless. (See parable on 1:7 p. 43 English, p. 107 Hebrew, p. 75 Yiddish). They had no Torah, no mitzvot and therefore no good deeds to commend them. Even those laws which they did have, the Seven Noahide laws, they did not observe. When the exile ends, then the tables will be turned. Then the "heathens" will be envious and try to buy the love that God has for the Jews alone. (See parable on 8:7 p. 60 English; p. 120 Hebrew, p. 97 Yiddish). This theme is repeated in the next two parables on the same verse. In one, the gentiles are willing to pay "this world" for the Torah; and in the second, they are desperate to build a Temple like the Jews, but being morally and spiritually bankrupt they have nothing to bring into the Temple.

The Maggid states flatly in his Commentary on 2:4 that ל in gematria equals 70 which corresponds to the seventy nations (of the world) and He (God) loves only us of all of them." His "damn the gentiles" approach is entirely consistent with his uncritical love for his Jewish people. Israel is blameless. Its misery is a function of the oppression of the gentiles, but even when they have sinned in their own right they are blameless. The sin of the golden calf is blamed on the mixed multitude. (See parable on 1:6

p. 41 English, p. 106 Hebrew, p. 76 Yiddish). In a parable on the same verse not only is Israel not to be punished for this sin but God is expected to remove the imperfection from their souls as well.

Perhaps the commentary most revealing of the Dubner's methodology is that on 2:4 הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה

"He brought me to the banquet room and his banner was beloved to me."

Here he painstakingly develops the notion that devotion and intent are as important as fluency and expertise. I offer the entire comment here in English translation (from the Hebrew). The commentary is based on the midrash of Shir Hashirim Rabbah 2:4.

"Bring me to a big wine cellar," which corresponds to the Torah which has in it 49 reasons for declaring clean and 49 reasons for declaring unclean (This is derived from the numerical value of ודגלו . I have received it (the Torah) out of great love.

- Don't say דגלו -his banner, but rather דלוגו - his "missions" are beloved to me. Even if he were to call Aharon, Ron and Abraham, Ram.

"The explanation to this in my opinion is to be found in the words of the wise one (Solomon) in Ecclesiastes 10:3 'a little folly outweighs massive wisdom.' The Midrash (says) 'Ten precious things were created in the world and this (the fact that folly has value) is one of them.' It is worthwhile to ask how it is possible that folly has

any value or that it should be one of the precious things. Let us introduce this matter with the words of Nachmanides (may his memory be for blessing) who explained how the Torah is studied and explained in 49 ways. He said that the Torah itself is made up of 600,000 letters, which when joined together as they currently are, you will find them of course (to be) as we have it (the Torah). In the future the Lord will join them in many ways, and with each version the Torah will look different, and there will be many different combinations. Beyond this we see the perfection of the Torah, every letter and syllable of which can be interpreted differently. There are instances in which the meaning of a matter changes (drastically) as the rabbis in their interpretation of Psalm 61:8 changed ישב עולם

ישב עולםך - לפני אלהים - May he be enthroned forever- to Your world settled. The Yod is (vocalized) with a patah as the Rabbis said עשה עולםך שוה - the purpose being to interpret words without violating its sense within context. Even more, we have found interpretations that have been very far (from the plain meaning of the text), such as 'Do not read וישחכחו but rather וישחבחו ' and similarly 'Do not read מהונך but rather מגרוך for it (the Torah) is wonderfully perfect in knowledge, as the poet said (in Psalm 68:12) ה' יתן אומר המבשרות צבא רב

"The Lord gives the word; great is the company of those who bear the tidings."

"There is no doubt that we can interpret in different

ways when the words are read correctly and the context is maintained, but even all the errors can be interpreted; that is to say, one who is not expert reads and mistakes letters which are similar in appearance and (therefore) interchangeable as in וישתכחור , or one can err because he does not distinguish between כ and כ or between ח and ח .

"It is also possible for one who is not (totally) familiar with the shape of letters to err. Place in the Torah was given by the Holy One Blessed be He for all of them, so that these errors would also be expoundable and not thought of as totally foreign (to the text). This is (what is meant by) 'a little folly outweighs massive wisdom;' in other words, the Torah was also given to (have meaning for) those who read it with errors, and interchange letters, because even the errors can become precious interpretations. (Even) his error is very dear to the Holy One Blessed be He as it is uttered with sincerity and devotion. This is (how one should understand) .

'Do not read ודגלו but rather ודלוגו .' "This is what we said (earlier); it is the love (intent) which is important to the Lord; it is as if one has studied properly. This aspect of righteousness is always attributed to the Holy One Blessed be He. He receives the offerings of the poor just as He receives the offerings of the rich. What is important in the eyes of the Lord is that each person worship Him according to his ability. Therefore,

here, the reading of the one who errs is as important as the reading of the one who is very exacting. It is his intent which is accepted even if it is not within his power to read perfectly. It (his reading) is so important that the Torah is interpreted even with his error. There is total proof of the fact that his error is also acceptable and that it was even rendered at Sinai, for all new insights were said there according to the Rabbis who taught that the Holy One Blessed be He showed Moses even what sages in the future would newly derive.

"This can be compared to a physician who sends medicines to his patient in another city, and notifies him how he is to use them, without which (information) the patient could not be sure of being cured by them (the medicines). However a sick person might forget or not be careful to abstain from damaging food and drink, or may even become sicker because the doctor is not present to correct every mistake.

"But if the physician is more accomplished and sends medicines which can cure despite the consumption of harmful foods, then his recovery is more certain despite the fact that the physician is not with him, but he is to take care not to spill his medicines on the ground and so be left without them. However if the physician could cleverly conceive and concoct medicines which would have the amazing qualities of curing simply by being in his (the patient's) house for a moment, so that he (the patient)

could smell them, then there is nothing to be feared and his recovery would be guaranteed. The moral is in what we said about the Torah being interpreted in all the ways that its words are read, whether by one who is knowledgeable or not knowledgeable. It (the Torah) is equal (equally accessible) to each person and all can benefit from it, the expert and the non-expert. This is because of the great love He has for us, and this is (the meaning of)

Of this comment, only the last part, i.e. the parable and its introduction are given in the Yiddish version. (See Yiddish p. 85 and Hebrew p. 111.) The moshel itself is a verbatim translation of the Hebrew. See my translation of the Yiddish p. 50. However the introduction and the moral are markedly different. In the Yiddish the comments are simple; inaccurate readings of the uneducated are as important as those of the more literate because the Torah is expounded in many ways. The Hebrew introduction speaks of intent and devotion and has a summarizing midrashic quote about future interpretations being revealed to Moses at Sinai. More revealing of the peculiar audience to which the Yiddish is directed is the nimshel. It alone makes explicit the connection to the moshel. It alone says "The Torah is just like the doctor's prescription, the fragrance of which alone can heal." This is not present in the Hebrew, leaving the more erudite reader to make the connection himself.

This is a pattern which is evident throughout. The Yiddish consists mainly of parables, the language is highly explicit and almost totally devoid of scholarly references. The audience was obviously the poorly educated masses who constituted amkho. It is precisely this fact that makes the preservation of the Dubner's parables in Yiddish so important, for this is the language that he spoke and in which he preached. Yiddish was the language of amkho.

CHAPTER FIVE

THE TRANSLATION

Translation implies interpretation. No two people with equal fluency in the same two languages will render one into the other in exactly the same way. The differences are not merely in methodology and approach, but in the background, training, and education of the translator. Also, each language reflects the subtleties of nuance and tone of its particular cultural milieu which is impossible to replicate in another language. This is especially true of Yiddish which maintained its uniqueness despite being subjected to significant pressures from neighbouring populations over the centuries.

"The difficulty of translating Yiddish into English, French or German lies far less in the absence of corresponding vocabularies than in the Jewish-Yiddish conception of the meanings of life and the destiny of the people."⁴²

Eastern European Jewry remained separate and apart despite its minority status, and Yiddish reflected its unique and particular ethos. Translating Yiddish is therefore especially challenging.

This translation makes every effort to be faithful to the literal meaning of the Yiddish. Accordingly, while I hope that my usage of English is correct, there are instances

where I followed the word order and syntax of the Yiddish in violation of accepted English form in order to illustrate the lilt and intonation of the Yiddish. Where certain liberties have been taken literal renderings follow immediately in parentheses. Because the Yiddish is quite terse there are many ellipses which are supplied in square brackets. Parentheses are also used to clarify antecedent references where the use of a pronoun leaves some ambiguity.

This is the best of all the songs that King Solomon, may he rest in peace, composed.

1:4   משכני אחריך נרוצה

The Jews say to God: "Draw me near to you and we shall run after you. The verse is incomprehensible because the beginning of the verse is inconsistent with the end.

משכני means "Draw me near to you" implying unwillingness, and one must pull, while the words אחריך נרוצה mean, "we shall run after you" implying we shall pursue you by ourselves (voluntarily) (and) we do not need to be drawn to you. So we shall interpret the verse with a parable: a man's wife died and he remarried. He had one poor son by his first wife, but his second wife would not allow her husband to assist his son financially. The man consulted with some people who advised him to do the following: he was to give his son a promissory note indicating a substantial indebtedness that had been carried over from the dowry, and the wife would not be able to say that she would not allow the payment of the note because she knew that a promissory note must be paid. However this also did not help because when the son came to her house she threw him out together with the note. She said that he was demanding money unjustifiably, and that the note was false. It became tiresome for the son to continue approaching her because she drove him out of the house. One time the father met him. The father asked him, "Why don't you demand [payment of] the debt which I owe you with the promissory note?"

The son answered, "What can I do when your wife quarrels with me and drives me away?" The father said, "Let me give you an idea. You summon me to the rabbi. Then I shall have to pay you and she will not be able to say anything." The son said, "Is it proper that a son should summons his father? What will people say?" The father said, "Fool, you need to do this only for my wife. Therefore, you must send the beadle to summons me to the rabbi in order that she understand that you are suing me to pay you, but as soon as I leave the house I shall pursue you willingly in order to pay you. I shall not need to be coerced because I myself want to give you money but my wife won't allow me."

The object of the parable is (This can be compared to) that our souls have been taken from heaven, from under the throne of glory. The soul is therefore holy and desires constantly to serve God. The evil inclination however won't allow us [to serve God]. Therefore we beg God מִשְׁכְּנִי to "Draw us near to Him." Make the evil inclination submissive so that it will not withhold us from worshipping You אַחֲרֶיךָ נִרְוָצָה, [and] we shall run [after] (pursue) You by ourselves in order to worship you because the soul is inclined to serve you but the evil inclination (temptation) doesn't allow it.

הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׂמָחָה בּוֹ

"The king has brought me to his chambers, let us delight and rejoice in you (your love)" J.P.S.

The kind has brought me to his chambers. This means that God has brought me to his Temple, [and so] we delight in You, God. Imagine that if a lowly man were to give you a present, you would rather boast about the present than that the lowly man is fond of you, because the fact that a coarse and vulgar man is fond of you is not important. But [imagine] you are considered important by the king, and the king gives you a present. Even if the gift is not handsome, you would boast [about it as a sign] that the king likes you, and that you are considered important by him. The gift is not important to him [the king], but it is important to you and you would boast (about it) only because the king gave you a present. This is what the verse

חֲבִיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו   says: God has brought

me into the Temple and I shall delight in You alone God, but not with the precious objects which are found in the Temple. The joy in the objects is not important to me compared with the joy I have in you, because the essential rejoicing is me [being with] and you.

1:6   אֵל תִּרְאוּנִי שְׂאֲנִי שֶׁתַּרְחִיט בְּנֵי אִמִּי נִהְרָו בִּי

Don't stare at me because I am swarthy, ...my mother's sons quarreled with me.

The Jews say to the heathens, "Don't attribute the importance of my being black (dark) to my sin of making the [golden] calf. I am blameless because the mixed multitude, that is the Egyptians who left Egypt with me, they persuaded me to make the calf."

A parable: a man had an employee in his shop. A neighbour persuaded the employee to steal clothing materials from his boss, and give it to him (the neighbor). The employee did just that, and he stole [the goods] and sold [them] to the neighbour. Afterwards the shopkeeper became aware, but he pretended that he didn't know that the neighbour had persuaded the employee [to steal]. The shopkeeper summoned the employee to the rabbi, and presented a document detailing how much material was missing from his shop. The rabbi ruled that the employee pay for the materials which he had stolen according to a valuation established by [other] merchants. The shopkeeper sent someone for his neighbour and requested him to [make an] estimate because [the neighbour] was a big expert and knew how to appraise. The neighbour appraised the materials at twice its real value in order to appear important in the eyes of the shopkeeper, because he was his neighbour. The rabbi calculated the total of the appraisal and the neighbour himself signed it. Afterwards the shopkeeper went and demanded the entire [amount] of the stolen property from the neighbour. He said, "You persuaded the employee to steal and all the stolen goods remained with you." The judgement was handed out that the neighbour should pay according to the estimate that he himself had made. He was very embarrassed that he had been the cause of his own misfortune by appraising the goods at twice their value. The moral is: When the Messiah comes God will gather the heathens together and chastise

them for mistreating the Jews in the diaspora, and [at the same time] He will ask them (the heathens) what kind of a penalty He should impose on the Jews who had sinned against Him. The heathens will probably recommend a huge penalty after which God will switch his sentence and say to them: "The penalty which you recommended against the Jews shall be imposed on you, because you have caused the Jews to sin. Therefore you will suffer your own chastisements as well as those of the Jews.: This is what Solomon said in the Song of Songs.

"The Jews say to the heathens." אל תראוני שאני שחרחרת
Don't stare at me because I am swarthy because of the trans-
gressions בני אמי נהרו בי . My mother's sons-- these are
the mixed multitude-- with whom I became entangled in Egypt
just as a child with its mother. They persuaded me to sin
and I'm not to blame. Therefore you ought not to accuse
(prosecute) me to [before] God to chastise me, because God
will turn the penalties on you, because it is through you
I have sinned.

1:7 הגידה לי שאהבה נפשי

Tell me whom I love so well.

There is a parable: A wealthy man's only son was removed from him and placed in prison where he was subjected to much suffering. The son sent a messenger to his father, bemoaning the fact that he was sitting in prison and subject to such agonies, and requested that his father send him food and drink in order to refresh his soul. The son

hoped that his father would send him even better food than he used to eat at home at his father's table, because now he needed to refresh himself from (because of) the troubles, and the agonies to which he was being subjected. But the father didn't do as requested. He sent him dry bread and a bit of water. The son was astonished and sent again to his father saying: "Dear father, you also have become my enemy." The father answered by saying, "My child do not misunderstand, when you were with me at my table I gave you the best foods because I was certain that only you would eat it, and no one else, but now even if I were to send you fish and meat and all kinds of foods they would have to reach you through messengers, (through) those who are appointees over you and chastise you; they will probably eat it and you will end up with dry bread and water. Why should I satiate your enemies with these food-stuffs?" The moral is: Wise King Solomon laments that God has withheld (His) the bounty from the Jews and provides them with dry bread, and even that with (only) great effort and suffering. This is what he said in the Song of Songs,   הגידה לי שאהבה נפשי   "Tell me that I love you as myself (my own life).

איכה חרעה איכה חרבנין בצהרים

How you nourish the Jews who are compared to sheep in the middle of the day. What is meant is the exile which is compared to a hot day on which you provide them with dry bread and suffering." The Holy Spirit answers:

1:8 אם לא תדעו לך If you do not know.

If you do not know why this is צאי לך בעקבי הצאן Go out and see the lowly state of the sheep. They are not provided with "good" food while they pasture near oxen who hit them and smite them. But if they were to graze alone in pasture, they would be well off. This means that the Jews sinned and (therefore) they must be in exile among the heathens. The abundance must pass through the heathens. Before it reaches you (the Jews) they take it, and only what remains comes to you. But when the Messiah comes the abundance will go directly from me to you and you will then satiate yourselves with all good things.

1:14 אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי

My beloved to me is a spray of henna blooms from the vineyards of Ein Gedi.

The gemara in tractate Shabbat, page 88, interprets this verse as follows: May He through whom is everything, forgive me for the sin of the kid, i.e. the (golden) calf, the fact that I desired to make the calf (into) for a god. Now we understand what the Jews destroyed in the matter of the calf. This is what happened. The Jews transgressed God's command in which God told us not to make an idol, but they didn't obey, and made the calf; and they also destroyed (themselves) by blemishing their souls, because when they stood on Mount Sinai and received the ten commandments, they were purified of the defilement of Egypt, but when they made the calf the defilement returned to them

and blemished their souls. Our holy sages said that God blames Himself for our sins against Him because the choice is not ours, for God has created the evil inclination, and we are enticed by the evil inclination to sin. So the sin of the calf is also through the evil inclination and we are also not guilty. Therefore God should forgive us.

There is a parable: a man came into his friend's house in which was standing a carton full of expensive glass dishes (utensils). There was another carton of containers of expensive (olive) oil. The man's caftan caught in the carton; his caftan tore, he overturned the carton of utensils; the glass utensils and the containers of oil broke and the oil spilled. The damage amounted to a great deal of money so the owner of the house dragged the man to the rabbi and demanded he pay for the damage. The man complained to the owner. "The damage I made is your own fault because you placed the carton in the middle of the house where people walk. The rabbi ruled that the man was right and was not required to pay for the damage. The man then complained, "If I'm not to blame for the damage than the owner has to pay for my caftan which I tore on the carton. The moral is: If the Jews see that God blames Himself for the sins which the Jews committed because he created the evil inclination, they therefore are free from punishment for having sinned against Him.

They then pray to God to correct (remove) the imperfection which they had created in their own souls, because

the imperfection in their souls also came from the evil inclination. Exactly as the man who overthrew the cart, so do the Jews complain. This is how the Germara interprets this verse from the Song of Songs.

אשכל - make a man whole. The man who is everything (only) through Him; this means that the Jews say, "Our sins are through God because he created the evil inclination. עין גדי - let him forgive us the sin of the calf which blemished our souls. In addition to (the fact that) God has forgiven me by not chastising me for sinning against him, the blemish still remains in our souls; therefore we want Him to remove the imperfection from our souls.

2:4 He brought me to the banquet room.

The Jews say: God brought me to the house of wine. The Midrash reckons ל"ז as (the number) 70. This means that of the seventy heathen nations that God had earlier loved bountifully He loved us so much that we were able to possess their (the 70 nations) love as well as our own. Because we received the Torah God loves us (so). God purposefully went to all 70 nations to offer the Torah even though he knew they would refuse. So He loved us doubly, the earlier love which He had for the 70 nations He applied to us.

There is a parable: An official entered a village in which sat a Jew who sold whiskey. The Jew pleased the official, and the latter liked him so much that he lodged

with the Jew for a while, with his horses and servants. In order for the Jew to earn a substantial amount, whatever the officer bought he paid the Jew double its worth. The officer bought hay and oats from the wagons of the village peasants, and he paid them also more than their value. The Jew then asked: "Why do you enrich the peasants without reason? They were not pleasing to you." The officer answered, "You should know that I enrich the peasants in order to improve your lot. I know that you will keep all the money but the peasants will probably get drunk as is usual with peasants. I make them rich in order that their money should remain with you." The moral is that God created the world only for the sake of the Jews and he allotted them a portion of love worthy of them. He allocated a portion of the commandments to them by notifying them that they were to observe seven commandments, and through these commandments he accorded them a portion of his love. God understood that when the time came to give the Torah, the heathens would refuse and they would not [even] observe the seven commandments that they had earlier been notified of. So the Jews would take away their commandments and the portion of God's love which He had allocated to them in any event. The Jews would then have a double portion of love, their own (portion of) love that God had for them as well as the portion of God's love that the heathens had had. Thus the Midrash stresses that (the word) 'שבע' means the seventy heathen nations, and all the love God had had

for the heathens was only so that He could love us.

Another parable: A man had had many children of whom only a few survived. He gave them (the survivors) a house and a field. In addition it was his custom that one day a year all his children had to come to his home. He prepared a feast, rejoiced with them and gave each one a gift. Once, he sent for them to come on the day which had been designated according to the custom, but they did not come all at once but rather one by one. The father was offended that they did not come together. The children asked him, "What do you gain if we come all at once and what do you lose if we come one by one?" "You should know the difference," said the father. "I love you for two reasons: as a father loves his child and because of that love I gave each of you a home and a field. I have however another love for you because I had many children and only a few of you are left. You are important to me. Therefore one day a year I call you to my home to rejoice with you, because only you are left of the many. You are beloved to me and the love is at its greatest when you all come together and I see that I have none other than you. But when you come to me one by one then I don't feel the love [as strongly[." The moral is in the midrash which says that God counts the Jews one by one and then returns and counts them again as a group because he delights in the Jews; no heathen people is as important to him as the Jews. These two countings correspond to the two kinds of love that God

has for us, one for having accepted the Torah, and the other because not one heathen (people) was willing to accept the Torah. But God loves us Jews even more. Therefore he counts us and delights in us. This is what the Midrash says [about [הביאני אל בית היין]]. The word יין adds up to seventy, meaning the seventy nations of God's love. God had loved the heathens earlier; now He loves us (for ourselves alone) and we have inherited [His] love for the heathens. Therefore the verse goes on ודגלו עלי אהבה His banner of love was over me. The love that we have inherited from the heathen is not recognized unless we are gathered together as one in the commandments, exactly as in the parable of the father and the children. He loves them when they gather together before him as one.

Yet another word about this verse ודגלו עלי אהבה - The Midrash explains ודגלו as ודלוגו עלי אהבה. Even if a common man learned in the Torah makes a mistake, it is just as important to God as one who learns quickly. The Torah is interpreted in all ways and even mistakes are good.

There is a parable: A doctor sends prescriptions to a sick person in another city and notifies him (the sick person) how to use the medicine. But the patient is afraid he might not be cured because he might forget and not refrain from the foods which can harm him. In fact his sickness may increase because the doctor is not there to correct his mistakes. Now if the doctor is more competent and would

send him prescriptions which would allow the patient to eat foods which might harm him and nevertheless the patient is cured, then certainly the patient is more confident that he will heal even though the doctor is not there (with him). Nevertheless the patient must still worry about being careful with the medicine so that it does not spill and he might not be healed. But if the doctor prepares the kinds of medicines that, if the patient were only to smell them, and be healed from the odour alone, then the patient can be sure of being healed even if the bottle of medicine should spill. The moral is that the Torah is interpreted in many ways. Even the incompetent who makes a mistake is received by God in the same way as the proficient one. This is what the Midrash says ודלוגו עלי אהבה . Even the one who learns Torah inexpertly with a mistake is also beloved by God, Blessed be He, because all are privileged in the holy Torah. The Torah is just like the prescription the fragrance of which alone can heal.

3:6

מי זאת עולה מן המדבר כחימרות עשן

Who is she that comes up from the desert like columns of smoke?

The Midrash says: The heathens ask "which is the nation all of whose works rise with (like) fire and descend with fire?" God answers: They have on whom to rely - clouds of myrrh and frankincense; i.e. Abraham, Isaac and Jacob. Now we shall explain this (matter). First we shall reflect on the question of peoples' livelihood. There are

two kinds. [In] the one [a man] earns his living from (the) trade [which he conducts] in the store; he sells goods or beverages and earns [a living]. The other kind [of livelihood are those] who sail the seas on ships and bring goods from distant lands. The difference between the two [forms of] livelihoods is: for the one who does his business in the city it is difficult to become wealthy suddenly through [the sale of] his goods because some (most) people know full well what it is worth. Therefore he establishes a small profit (margin) on his stock. He can only charge for his trouble (handling) so he certainly can't get too rich suddenly. On the other hand he cannot become impoverished either if he incurs a loss on his stock. But he who sails the seas and transports goods from distant lands can very quickly get rich without measure and can also lose without measure. Therefore people ought not to be in too great a hurry to become wealthy, because one can become impoverished very quickly. But the wealthy man who has a son who is wealthy, the son may travel to distant lands for goods because, if he is fortunate, then he will become even wealthier, but even if he loses his money and remains poor, his father is rich; he simply returns to his father and resumes his previous position with his father. This is like the sons of Noah to whom were pronounced by God no more than seven commandments. This is just like the man who sits at home and is satisfied with little income. Because he earns little, he can only lose

little. So it is with the sons of Noah: They earn few rewards, and accordingly are accorded few punishments for not observing the commandments. But the Jews have obligated themselves to fulfilling 613 commandments, through which they can have (earn) a full reward and become great. In reality we have seen that before the Jews received the 613 commandments they said only נעשה ונשמע - "We shall do and we shall listen," and they immediately became great. God performed miracles for them in Egypt and at the sea, all because of the Torah which they were to receive. Afterwards God gave them manna. Particularly when they received the Torah they became great. But if they violate even the smallest commandment, they receive a substantial punishment, because the Eternal is exacting with the righteous--to the point of splitting hairs. In regard to them [the righteous] the [violation of the] commandments bring on severe punishments. When the heathens saw that the Jews were liable to severe chastisements for not observing the commandments, they argued with the Jews asking why the Jews had accepted such a load. They could become impoverished. This is what the Midrash says. "Who are they whose works rise and descend with fire. This means that it is easy for them to become wealthy through the commandments but it is [just as] easy to be knocked down through the commandments. Why did they undertake [to observe] so many commandments. They are in great danger. God answers them. Don't be surprised that the Jews undertook the great load.

They have someone to support them. They have a wealthy father and their parents are wealthy. They are the children of Abraham, Isaac and Jacob. And that is actually how it was. When the Jews sinned and made the calf and when they sinned with (in the matter of) the spies they became impoverished. So they returned to their parents and sought their protection. They pleaded with God and said, "remember Abraham, Isaac and Jacob," so God forgave them.

3:9-10   אפריון עשה לו המלך שלמה

King Solomon made him a palanquin.

God made a (marriage canopy for Himself. This means the Tabernacle   תוכו רצוף אהבה   . The inside was inlaid with love by the daughters of Jerusalem. The inside was spread with love by the Jews.

A parable: A king had in his city only craftsmen. At the beginning they were all poor, but afterwards they all became very wealthy because of the work they did for the king. Once the king went for a stroll in the city through all the streets, examing all of them, when he saw a little old house with a list as if it were ready to fall over; and the little house's roof was broken. The king went inside the little house and saw a poor man sitting naked; the wife and children were also naked and barefoot. There was great poverty in the house. When the king saw this he asked the man, "Why are you poorer than all my city folk?" He (the poor man) answered him, "All the city folk became wealthy because of the work they do for you,

but I don't have any trade and therefore I am poor." The king went home and ordered his craftsmen to build a house and paint it with paint the likes of which is not (to be found anywhere else) in the world. The artisans said to the king, "What does your house have of paint? It is painted with such paints as are not [to be found] in the entire world. Can we paint something new for you?" The king answered them, "Build me a house and paint it so that from the inside and from the outside it looks like it's going to cave in. It should appear as if the roof is broken so that it rains inside and paint the walls as if they had holes. Inside it should appear as if there are broken utensils, and there should be an image of a worried poor man whose wife and children are naked and barefoot. In short all the craftsmen went out into the city in search of just such a poor house to paint (copy), but they couldn't find one because in the entire city there were only good houses. So they went to the edge of the city where they saw the poor man's house which was exactly what the king had ordered them to make. They gave the poor man (more than) full value for the little house and they hired on the poor man as a master craftsman to show them how [water] dripped into the little house when it rained and what it was like inside the house when the weather was frosty. In short they made the poor man into a rich man. The moral is: God is the king of the entire world and all the heavens. The heavens receive strength from God with

joy. But the human soul unfortunately rests in the lower world. God has compassion on man and in order to confer privilege upon him He ordered us to build a Tabernacle from materials which do not [even] exist in the heavens, namely He ordered construction from gold and silver which is very dear to people, even though in the heavens it's not in the least important. Because it is important to people He therefore ordered construction from these kinds (of materials) in order that we be beloved to Him and to the angels. Just so the king ordered a house built for himself like the poor man's little house in order to make him (the poor man) rich. This is what King Solomon asks:

אפריון עשה לו המלך . The king to whom the peace of all the world belongs ordered a canopy made for himself. This means that God ordered the Tabernacle to be constructed of gold and silver which to Him are not at all important. He continues חיוכו רצוף אהבה מכנות ירושלים so that the love of God by the Jews should be in the Tabernacle (and) God should love the Jews, and therefore he ordered the Tabernacle made from materials which are important to us.

5:3 נשטתי את כתנתי איכבה אלבשנה רחצתי את רגלי איכבה אטנפם

I had taken off my robe. How shall I put it on again? I had washed my feet, was I to soil them again?

I have already taken off my night shirt, how shall I put it on again? I have washed my feet, how shall I soil them? We can interpret the verse as referring to we Jews who are in exile; how we must lament on the holy days from

Rosh Hashanah till after Yom Kippur. On these days the Jews' works are good (nice); they are full of reverence and each one serves God with all his strength. A parable: A wealthy man became impoverished and couldn't earn a livelihood so he hired himself out as a groom to the horses of a wagon driver. He rode with the wagon driver wherever he went, and all week he wore patched up clothes and his feet were covered with mud. When Sabbath came he washed his hands and his feet, took off the patched up clothes and put on the handsome clothes that were left over from the time he had been a wealthy man. Saturday night he removed his handsome clothes and put his patched up clothes back on again. Once a man who had known him earlier when he was wealthy met him. The man consoled him and told him, "Brother as I live, when I see you wearing these clothes, and how poor you are, I suffer. The man answered him, "My dear friend, I don't feel badly at all wearing these clothes when I'm working, because I'm used to it, but when Saturday night comes I remind myself that soon I will have to take off the handsome clothes that I had put on on Shabbat eve, when I was clean and washed, and imagine that I was in my previous station [in life]; soon I will have to take these clothes off and put on the patched up garments and slop myself full of mud, then I prefer to die rather than live. The moral is that when we were in the land of Israel we served God in holiness and in joy, and now that we have been driven into exile

the people have no reverence and no truth and we are slopped up with transgressions. When the holy days come we wash away the slop, dress up in our handsome clothes, i.e. we study Torah and observe commandments, and good works. When Yom Kippur comes before nightfall, when the time approaches that each one will return to the foolishness he had done over of the entire year, and he will again neglect the Torah and commandments, then the soul cries out bitterly

" . פשטתי את כתנתי " "I have already removed

the stained undershirt on the holy days, how shall I put the stained undershirt back on again after Yom Kippur?

רחצתי את רגלי . I have already washed my feet of the excrement of the transgressions. Shall I dirty them again in the excrement after Yom Kippur?"

8:7 מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה

Vast floods cannot quench love.

Vast waters cannot extinguish the love that God has for the Jews. אם יתן איש את כל הון ביתו . If a man offered all his wealth for love He would be laughed to scorn. Even if a man were to give his entire fortune for the love of God, so that God should love him, God will scorn him. The Midrash says: When the Messiah comes the heathens will say to God: "We will give all our wealth for the Torah." God will answer them: "Even if you were to give all your money for the Torah it is a shameful thing to you; but my children, the Jews, have made a pledge to me." Now to understand the Midrash we shall say (provide)

a parable: A man was looking for a dwelling and chose one of the two [he had been looking at]. Well, you will want to know the reason the man chose this dwelling and why he did not want the other dwelling; whether [it was] because the dwelling he chose is nicer than the other or because the owner of the one dwelling is more honest than the owner of the other dwelling. If you want to know the man's reason you should know that the other owner will say, "I'll also make my house nice for you; it will be even nicer than this home." He will answer that he doesn't want [the other dwelling]. In this way you can certainly understand why he chose the dwelling. It is because this owner is more honest than the other. Well the "other" owner disgraced himself (uncovered his own disgrace) by saying that he would enhance his dwelling; because if he had kept silent (people) would have understood that the man chose the dwelling because it was better, not because of the owner. But now because he (the landlord) was willing to enhance the dwelling, but the man still didn't want it, he disgraced himself as a dishonest man. Now we can understand the words of the midrash. Even though God chose to rest (dwell) among the Jews and had scorned the heathens with their pledge, we can't know whether he came to hate them or (whether) the pledge of the Jews was nicer than theirs. But when the Messiah comes and the heathens say "we'll give away all our money for the Torah so that God should love us, and dwell among us,

nevertheless God will not want to dwell among them; the fact that God hates them will uncover their disgrace.

This is what King Solomon said: אם יתן איש את כל הון ביתו .
If a man offered all his wealth for love.

Even if the heathens were to give their entire fortune for the love which God has for us, so that God should love them, the heathens will be scorned, because God will answer that he loves the Jews more, and therefore he will cause his Shechinah to rest among the Jews in the Tabernacle, not among the heathens. Another parable about the matter that the Midrash spoke earlier: A king had a man (servant) who was an expert in precious diamonds, and the man died. The king inquired in the provinces for another man [who was] expert in precious diamonds, except that he (the king) required someone [who was already] expert to determine whether a candidate (wise man) was himself an expert in precious stones. This is what the king did. He took a precious diamond from his treasury and gave the diamond to his slave, and told him to travel to a big city to which all the merchants of the world come to trade. The slave was to station himself in the street and call out to the people who might want to buy an expensive diamond to approach him. Meanwhile the slave would [be able to] determine that the one who is truly clever and an expert on expensive diamonds, is the one who would pay the diamond's value.

The slave did this (as he was told). He came to the

big city to where all the merchants come to trade, stationed himself on the street, and called out to whichever merchant wanted to buy a precious diamond to come to him. As soon as the slave called out, merchants came to buy the diamond. There was a very wealthy man who also wanted to buy the diamond, except that he was ignorant and not an expert on anything. Customarily he used to see how much other merchants were paying for diamonds, [and] then he added a few ducats and he bought. When the merchants came to the king's slave to see the diamond that he had been calling out to sell, the rich but inexperienced man also came and stood among the merchants to hear how much they would give for the diamond, and then he was going to add on as he always did. In short, the merchants bid, and he added as he always did and actually matched the exact value of the diamond, not more and not less. The slave wondered silently whether God had made him lucky to have provided him with a person worthy of being the king's expert, because the slave understood from the man's face that he was not an expert. The slave thought "I'll keep silent until he pays for the diamond, in which case I can determine, while he is paying, if he is an expert or not." In the end the rich man gave himself away because when he had to pay the money he said to the slave, "If you like I'll give you other diamonds that I bought long ago in lieu of the money that I owe you for this diamond. The other diamonds are also good." From these words many could see that he

was not an expert because his diamonds were glass stones. He had once been duped. He had been sold glass stones instead of diamonds. When the slave heard what the man said to him he (the slave) said to him, "Now I have nothing [to do] with you. I intended to bring you to the king and he would have made you wealthy. Now I see from your words that you are not worthy of being with the king." The moral is: God chose to give the Torah to the Jews because they understood (were expert in) the preciousness of the Torah. The sign of this is that they forego all the pleasures of this world and yearn only for the Torah. The heathens, on the other hand yearn only for the pleasures of this world, but when they see that the Jews are important to God because of the Torah, they want the Torah [also], but not because they understand it. They are not at all expert; they only see the importance of the Jews because of the Torah. The Midrash says: "When the Messiah comes the heathen will say, 'we will give all our money for the Torah' because they will see the importance of the Jews. God will answer them. 'Even if you give all your money for the Torah, it will be shameful, because if you pay this world for the Torah, this is a sign that you are not experts on the Torah, because you want to exchange foolishness for a precious thing. This is an ignominy that you have yourselves uncovered; (and) it shows that you are not experts in the Torah.'" Another parable on what the Midrash says. When the heathens see the Temple which the

Jews have built and see how much God loves the Jews because they made (built) the Temple and love the Torah, the heathens will gather gold in order that they also make a Temple so that the Shechinah should also dwell among them in the (their) Temple. God will answer them: Even if you give all your gold for a Temple I will not cause the Shechinah to dwell among you. There is a parable: Two boys were studying with a rabbi. One was the child of a wealthy man and one was a poor man's child. One time the rich man's son came to "cheder" and brought a nice little wallet. The other children coveted the object because it was very handsome. In any event some boys also bought the same kind of wallet and the poor man's boy also wanted very much to buy such a handsome wallet except that he didn't have as much money as it cost. He went to the merchant's store, gave him as much money as he had and begged the merchant strongly to give him a similar handsome wallet like that of his friend, for that amount of money. He swore that he had no more money because he is a poor man's son. The merchant answered him: "Stupid, you don't have any money because you are a poor man's boy, so what do you need such a wallet for? What will you put in the wallet if you don't have any money?" The moral is that the heathens want to build the same kind of Temple to God as ours, because they see the shape of our Temple but they don't see at all what it's like inside.-- They are totally blind to this [the inside].

What can they bring into the Temple if they have no Torah or reverence or good works? They have nothing to bring into the Temple. This is what King Solomon said,

אם יתן איש את כל הון ביתו בזה יבנו לו . If they (the heathens) were to give their entire fortune to make a similar Temple, what nice things will they bring inside? Also they have no Torah or reverence to bring inside so it will be a shameful (detestable) thing.

FOOTNOTES

¹Trunk, J., "Der Dubner Maggid," Di Golden Keyt. Issue 19. Tel Aviv, 1954. (Hereinafter, "Trunk") p. 52.

²Glatt, H. A., He Spoke in Parables. New York: Twersk Brothers, 1957. (Hereinafter, "Glatt") p. 47.

³Plahm, A. Introduction to Sefer Hamiddot by J. Kranz, Warsaw, 1875. (Hereinafter, "Plahm") p. 6.

⁴Bialistotsky, B. J., Di Mesholim Fun Dubner Maggid un Andere Essayen. New York: Cyco Bicher Farlag, 1962. (Hereinafter, "Bialistotsky") p. 20.

⁵Plahm, p. 7.

⁶Glatt, p. 55.

⁷Plahm, p. 8.

⁸Glatt, p. 127.

⁹Plahm, pp. 6-7.

¹⁰Kranz, Isaac, Kol Yaakov, Warsaw, 1819. Introduction.

¹¹Glatt, p. 12.

¹²Glatt, p. 24. and Footnote 232a.

¹³Bialistotsky, p. 30.

¹⁴Samuel, M., In Praise of Yiddish, New York: Cowles Book Company, 1971 (Hereinafter "Samuel") p. 14.

¹⁵Niger, S., Review of Ale Mesholim Fun Dem Dubner Maggid by I. J. Zevin (Tashrak) in The Day, Oct 11, 1925. Translated by the writer. (Hereinafter "Niger")

¹⁶Trunk, p. 52.

¹⁷Trunk, p. 51.

¹⁸Trunk, p. 52.

- ¹⁹Niger
- ²⁰Samuel, p. 11.
- ²¹Goldsmith, E. S., Architects of Yiddishism, Associated University Presses, London, 1976. (Hereinafter, "Goldsmith") p. 37.
- ²²Goldsmith, *p. 37.
- ²³Goldsmith, p. 40.
- ²⁴Goldsmith, p. 45.
- ²⁵Glatt, Note 277, p. 245.
- ²⁶Niger.
- ²⁷Miron, D., A Traveller Disguised, New York: Schocken, 1975, p. 66.
- ²⁸Trunk.
- ²⁹Peretz, I. L. Collected Works, CYCo, New York, 1947, II Volumes.
     Di Frume Katz, Vol. II, p. 295.
     Mein Nit Di Velt Iz A Kretchme, Vol. I, p. 268.
     Di Arender, Vol. V, p. 315.
- ³⁰Trunk.
- ³¹Bialistotsky, p. 112.
- ³²Bialik, H. N., Collected Works, Devir, p. 355.
- ³³Encyclopedi'a Judaica, Vol. 13, Column 1002.
- ³⁴Entin, J., as quoted in Bialistotsky, p. 143.
- ³⁵Zevin, p. 109.
- ³⁶Bialistotsky, p. 93.
- ³⁷Kranz, J. Kol Yaakov, Warsaw, 1870, p. 5.
- ³⁸Kranz, J. Kol Yaakov, Warsaw, 1870, p. 2.
- ³⁹Shir Hashirim, Rabbah 1:66.
- ⁴⁰Kranz, Kol Yaakov, p. 2.
- ⁴¹Braude & Kapstein, Pesikta deRab Kanana, Jewish Publication Society, Philadelphia, Piska 25:2, p. 345.
- ⁴²Samuel, p. 15.

BIBLIOGRAPHY

Adler, Ruth, Women of the Shtetl, Associate University Presses, 1980.

Bettan, Israel, Studies in Jewish Preaching, Hebrew Union College Press, Cincinnati, 1939.

Bialik, H. N., Collected Works, Devir.

Bialistotsky, B. Y., Di Mesholim Fun Dubner Maggid, CYCO Bicher Farlag, New York, 1962 (Yiddish).

Charney, Daniel, "The Dubno Maggid and His Parables" in The Day, February 26 to March 3, 1944. (Articles in Yiddish).

Davidowicz, L. S., The Golden Tradition, Beacon Press, Boston, 1967.

Encyclopedia Judaica, Keter, Jerusalem, 1972.

Epstein, S. H., Dos Arbeits-Folk in Y. L. Peretz Verk, Jekaterinoslav, 1918.

Feinsilver, L. M., The Taste of Yiddish, Yoseloff, New York, 1970.

Fishman, Joshua A., Never Say Die, Moulton, New York, 1981.

Glatt, H. A., He Spoke in Parables, Jay Bithmar, New York, 1957.

Ginzberg, Louis, The Legends of the Jews. 7 Volumes. Philadelphia, 1909-1938

Goldsmith, E. S., Architects of Yiddishism. Associated University Presses, London, 1976.

Heinneman, Benno, The Maggid of Dubno and His Parables. Feldheim, Jerusalem, 1978.

Hershfield, N., A Study of the Torah Hamidot, rabbinic

thesis, Hebrew Union College, 1948.

Howe, I., and Greenberg, E., A Treasury of Yiddish Stories. Schocken, New York, 1973.

Kranz, Jacob, Ohel Yaakov V'Koc Yaakov. Lemberg, 1881.

Kranz, Jacob, Kol Yaakov. Warsaw, 1865.

Kranz, Jacob, Kol Yaakov. Warsaw, 1870.

Kranz, Jacob, Sefer Hamiddot. Vilna, 1870.

Kranz, Jacob, Haggada Shelbesrch. Sinai, Tel Aviv, 1966.

Madison, Charles, Yiddish Literature. Schocken, New York, 1971.

Mayzel, N. Y. L., Peretz and the Writers of His Generation. Farband, New York, 1951. (Yiddish).

Mikraot G'Dolot, Sefer Vayikra. Pietrakov, 1897.

Miron, Dan, A Traveller Disguised. Schocken, New York, 1973.

Roback, A. A., Der Folks Geist In Der Yiddisher Shprach. Editions Gopa, Paris, 1964.

Peretz, Y. L., Letters of Y. L. Peretz. Vilna, 1929. (Yiddish).

Peretz, Y. L., Der Meshugener Betlen. Moscow, 1938. (Yiddish).

Peretz, Y. L., Dertzeiloongen. New York, 1945. (Yiddish).

Samuel, M., In Praise of Yiddish. Cowles, New York, 1971.

Schwartz, I. J., H. N. Bialik, Songs and Poems. Farband, New York, 1935. (Yiddish).

Trunk, J., "Der Dubner Maggid," Di Goldene Keyt. Issue 19, Tel Aviv, 1954. (Yiddish).

Weinreich, Uriel, The Field of Yiddish. The Linguistic Circle of New York, New York, 1954.

Weinreich, Uriel, Modern English-Yiddish, Yiddish-English Dictionary. Yivo Institute for Jewish Research,

McGraw Hill Book Company, New York, 1968.

Weinreich, Uriel, College Yiddish. Yivo Institute for Jewish Research, New York, 1971.

Zevin, Israel, (Tashrak), The Parables of the Preacher of Dubno. 2 Volumes, New York, 1925. (Yiddish).

Niger, S., "Der Dubner Maggid un Zeine Mesholim," Day, Oct. 4, 1925. "Der Amoliger Nusach fun dem Dubner's Mesholim," Day, Oct. 11, 1925. A review of I. Zevin's Ale Mesholim fun Dubner Maggid. (Yiddish).

APPENDIX A

The Yiddish "Original"

קול יעקב

(א) (שיר השירים אשר לשלמה) דאס איז איין גזאנג איבר אלע גזאנגען

ו'ס שלמה המלך עליו השלום האט גמאכט: (ד) (משכני אחריר ברוצה)

די יודן זאגן צו גאט ציה סיה צוא צו דיר וועלן סיר באה דיה לופן דר

פסוק איז נים צו פרשטיין ווארום דער אן הייב פסוק מיט דעם אוס

5 לאז איז נים גלייך ווארום (משכני) איז דא פיינט ציה סיה צו צו

דיר איז משמע סעו וויל נים און סעו דארף צו צו ציהען און די

ווערט אחריר ברוצה איז פיינט סיר וועלן באה דיר לופען איז

משמע סיר וועלן אליין לופן סעו דארף אהנז נים צו ציהען גאר סיר

וועלן געבן צו פרשטיין דעם פסוק מיט אקסל עס איז ביי איינעם

10 גשטארבן דס ווייב דס ער גנוסן דס אנדער ווייב און ער דס גהאט

אין אריסן זון פון דעם ערשטן ווייב און דס אנדער ווייב דס דעם

פאן נים גלאזט ער זאל דעם זון אהנסר העלפן מיט זיין געלט דס דר

פאן זיה איין עצה גהאלטן מיט מענטשן ווי אז ער זאל טאן האבן

די מענטשן אים איין עצה געבן ער זאל דעם זון געבן אונעקסל אז

15 ער איז דעם זון שולדיג געליפן פון דעם זון אסאך געלד וועט שון

דס ווייב נים געגען רעדען זיא זאל אים נים לאזן בצאלן דאס

וועקסיל ווארום זיא וויינט אז אונעקסיל מוז סעו בצאלן. גאר

פון דעס וועגן דעם דאס און נישט געאלפן ווארעם ווען דער זון איז

געקומען צו איר און שטענדיג אריין דעם זיא אים ארום גערייבן פון דר

שטוב מיט דעם וועקסיל, זיא האט געזאגט אז ער מאכט אים זינס 20

געלט עס איז אפאלש וועקסיל, און דעם זון איז שוין נאכאס געווארן

צו קומען צו איר מחמת זיא דעם אים געווייבן פון דר שטוב, אמאל דעם

אים דער פאטער געגעבן פארגעסן אים דר פאטער פון וואס מאכט מיט

נישט מיט דעם וועקסיל דעם חוב וואס עס קומט דיר פון מיר, ענפערט

אים דר זון וואס קען איה סוף אז זיין ווייב קריגט איר און 25

מריינט מיה? זאגט דר פאטער איה וועל דיר איין עצה געבן דו לאד

מיה צום רב וועל איה דיר שוין מהען צאלן און זיא וועט שוין גאר

נישט קענען זאגן. זאגט דר זון איז דעם דר יוסף אז אזוי זאל

לאדן דעם פאטער וואס וועלן מענטשן זאגן? אנפערט אים דר פאטער

שוטה דאס נאכפאסט גאר סוף קאגן מיין ווייב דרום מהזמר שיקן א 30

שטעט מיה רופן צום רב מדי זיא זאל מיין אז דו גייסט מיה איה

זאל דיר צאלן אגד אז איה וועל גאר ארום גיין פון דר שטוב וועל

איה שוין גאה דיר לופן מיט מיין געסן ווילן איה זאל דיר צאלן

סען וועט מיה נישט נאכפאסטן בייסן ווארעם איה וויל גאה אליין און

דיר געבן געלט גאר ווייל דאס ווייב לאזט מיה נישט. דער געלט 35

איז אונזער נשמה איז גבורמן גוראָרן פון דעם הימל פון אונזער דעם

פסא הפבור איז דאך דיא נשמה הייליג און זיא גלויסט תמיד צוא

דיגן גאט גאר דעם נצר הרע לאזט אונז גיט דרום בעסן סיר פון גאט

(פֿשֿכֿני) צי אונז צו צו זיר פאפ אונזער סעניג דעם נצר הרע ער זאל

אונז גיט בעגן פר האלטן פון צו דיגען דיה (אָתֿרֿיר ברוצה) גועליו

סיר שון אליין לופן גאט זיר סיר זאלן דיה דיגן ווארם דר נשמה 40

גלויסט זיה זאל דיה דיגען גאר דר נצר הרע לאזט גיט (הַבִּיאֲנִי)

הסלה חוריו בגילה ונשמה (ה) דר סלה הם מיה גבראכט אין זייגע

זאכרן דאס מיינט עסן גאט האט מיה גבראכט אין זיין בית הסקדש

פרייען סיר זיה מיט זיר גאט עס איז אומיון אז אפראסטו סענטש

גיס זיר אסתנה גועסטו זיה גיס באריסטו נוס דר פראסטו סענטש הם 45

זיה ליב גאר גועסט זיה באריסטו מיט דר סתנה ווארן דס נוס

אפראסטו סענטש הם זיה ליב איז גיס גיין חשבונות אבר אז דר וועסט

זיין חשבון גיין דעם סלח און דר סלח גועט זיר שטענדיג אסתנה אפילו

דיא סתנה איז גיס גיין שייגע פון דעסט וועגן גועסטו זיה באריסטו

דער מיט נוס דר סלח הם זיה ליב און גיסט גיי אים חשוב און די 50

סתנה איז גיין אים גיס חשוב גאר עס איז גיי זיר חשוב ווס דר

סלח הם זיה ליב און גועסט זיה גאר באריסטו ווייל דר סלח הם זיר

גִּיגְעוּן אֶסְתֵּרָה דָּס זָאגט דר פֿסוק (הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרִיו בְּגִילָה וְנִשְׁמָחָה

בָּהּ) גאט האט מיך גיבראכט אין בית המסנ'ש אריין, וועל איך מיר

פֿרייען מיט דיר גאט אליין אָפֿר גיט מיט דא סיייערי זאכן ווס עס 55

געפונט זיך אין בית המסנ'ש די שטח פון די זאכן איז בייא מיר

גאר גיט חשוב אקעגן דר שטח וואס איך האב פון דיר ווארום דר

עיקר פֿרייא איך מיר מיט דיר: (ו) (אל תראני שׂאני שׂחורחורת בני

אמי בחרה בי) דא יודען זאגן צוא דא היידען איר זאלט מיר גיט

אן זעהן וואס איך בין שווארץ פון דר זונד ווס איך האב גמאכט 60

זאט עגל איך בין גיט שולדיג ווארום דס ערב רב דס זענין די

סצריים ווס זענין מיט מיר ארום גאנגן פון סצרים זיי האבן מיר

אן גרעס איך זאל מאכן דס עגל עס איז אמטל איינער האט גהאט ביי

זיך אין גנועלב אמשרת אוב דר שכן האט איפֿר גירעס דעם משרת ער

זאל באנביון ביי דעם בעל הבית סחורה פון דר קלייד אוב זאל אים 65

געבן דר משרת דס אזו גטאן אוב דס גבנבית אוב דס פר קופט דעם

שכן גאט דעם איז דר בעל הבית גוואר גווארן האט ער זיך גמאכט

גלייך ווי ער ווייסט גיט אז דער שכן האט דעם משרת אן גירעס אוב

דר בעל הבית דס דעם משרת גלאדיו צו דעם רב אוב דס גוויזן אצעטל

ווי פיל סחורה עס פעהלט אים פון דעם גויעלב האט דר רב גפסקת אז 70

דר משרת זאל בצאליו פר דר סחורה ווס ער האט גענוג וועדלג סוחרים
 וועלן אפ שאצן די סחורה ווי פיל זיא איז ווערס האט דר בעל הציט
 גשיקט רופן דעם שכן אהב האט אים געשטען ער זאל שאצן ווארעם ער
 איז אגרוסר מבין אהב קען שאצן. האט דר שכן גשאצט די סחורה צוויי
 מאל אזו פיל ררי פיל עס איז ווערס פרי ער זאל זיין חשבון פיי דעם 75
 סוחר ווייל ער איז זיין שכן אהב דר רב האט גמאכט דעם חשבון ווי
 פיל די סומא פטרעפט פון דעם שאצונג אהב דר שכן האט זיך אליין
 אונטער גחתסת אונטער דעם חשבון גאט דעם איז גאנגען דער בעל הציט
 אהב האט גמאכט דעם שכן פר דר גאנצער גניבה ער האט גיזאגט דוא
 האסט דעם משרת אן גירעם ער זאל גאנצניגן אהב פיי דיר איז גבליגן 80
 אליי גניבות. איז ארום דר פסק דין אז דר שכן זאל בצאלן פאר די
 גניבות וועדליג ער האט אליין גשאצט. האט ער זיך זייער גשעפט
 ווס ער האט זיך אליין ששכז גמאט דר סיס רוס ער האט גשאצט די
 סחורה צוויי מאל אזו פיל ווי פיל עס האט די ררערס. דר גצשל
 איז. אז משיח וועט קעסן וועט גאט איין זאסלן די היידן ער זאל 85
 זיי שטראפן פר ווס זיין האבן די יהידן שלעכז גמאט אין גלהת
 וועט ער זיי פרעגן וואס פר איין שטראף קעסט די יהידן ווס זיי
 האבן אקעגין סיר גזהנדיגט וועלן בורדאי די היידן זאגן אוף דיא

יִהְיוּ אֲגֻרֹסֶע שְׁטֶרַאף נָאָה דַעַם ווַעַם גָּאט פֿר קַעַרן דַעַם דִין אַהַב ווַעַם

90 צו זיי זאגן די שְׁטֶרַאף ווַס איר האט גזאגט אוף דיא יִהְיוּ זאָרפֿט

איר אליין מיט דער שְׁטֶרַאף גְשְׁטֶרַאפֿט צו ווערן ווייל איר האט גורם

גורעם די יִהְיוּ זאלן זינדונגן דורם איז די שְׁטֶרַאף אוף אייה ארוב

דיא יִהְיוּ זעניו זיין. דאס האט שלמה גזאגט אין שיר השירים דיא

יִהְיוּ זאָרפֿט צו דיא הייזן (אל תראני שׂאני שְׁתַּחֲוֹרֹת) איר זאלט

95 מיה נים און זעהן ווַס איה בין שווארץ פון די עבירות (בני אמי

נהר בני) די קינדן פון פיו מספר דס זעניו דס ערב רב ווַס איה

בין ביי זיי אין ספרים אהף גזונגן גוראָרן און ווי אַקִיָּד ביי

אמסר זיין האבן מיה און גרעם איה זאל זינדונגן פון איה נים

שולדיג. דורם זאָרפֿט איר נים עקסרג זיין אוף מיר בייא גאט ער

100 זאל מיה שְׁטֶרַאפֿן נוארם גאט ווַעַם די שְׁטֶרַאף פאר קערן אוף אייה

ווייל דורה אייה האב איה גזונדיגט: (ז) (הגידה לי שׂאנהב בפשי)

עס איז איין מַשָּׁל מען האט ביי איין עושר צו גנבן זיין פון זחיד

אוב מען האט אים איין גזעצט אין דר תפיסה אוב מען האט אים זאָרפֿט

און גטאן גרוסע יסורים האט דר זון גשיקט אַשְׁלִיחַ צו דעם פאטער אוב

105 האט זיה פראים גיקלאגט וואס ער זיצט אין דער תפיסה אוב מען טרם

אים און גרוסע יסורים אוב האט גזעטן פון דעם פאטער ער זאל אים שיקן

עסן ווארג אהב געבאנק צוה דער קוויקעו זיך דאס געש. הם דר זיך

גהאפט דר פאטער זאל אים שיקן גוסי סאכלים בעסערע וויא ער פלעגט

עסין און דער היים ביי דעם פאטערס טיש ווייל אצונד ווארף ער זיך

110 דר קוויקעו דאס געש פון דעם צער ווס ער הם ווס סעו טום אים אן

יסורים. אבער דר פאטער הם גיט אזו גטאן ער הם אים גשיקט סרוקעו

ברום מיט אבוסל וואסער איז דעם זון גווען אגרוס וואונדער אהב

שוקט גאה אמאל צו דעם פאטער אהב בפעלם אים אזו ליגער פאטער דהא

ביסט סיר אונ גווארן אשונא. ענפערס אים דר פאטער מיין קינד

115 עס איז גיט אזוי וויא דה מיינסט ווארומ אז דה ביסט גווען ביי

סיר ביי דעם טיש האב איה דיר געגען די בעסטע סאכלים ווייל איה

בין גליעו פר זעקס אז גאר דהא וועסט דס עסין אהב קיין אנדער

וועט בייא דיר גיט אוף עסן אהב אצונד אפילה איה וועל דיר שיקן

פיט אהב פלייש אהב אלרליי סאכלים וועט זיך דס דארפן צו דיר

120 קנסן דורה שלהחים די ווס זענען איגער דיר סמונים זיי זאליו זיך

שקראפן וועלן זיי גוואי דאס אוף עסין אהב צו דיר וועט אן קנסעו

גאר סרוקעו ברום מיט וואסער גאט ווס זאל איה אן זעסן זייני שונאים

מיט די סאכלים. דר געשעל איז. דר חכם שלמה הסלך קלאגט פאר גאט

פר ווס ער הם פר סימן די שפע פון די יודן אהב שפייזט זיין מיט

125 סְרַחֲקוּן בְּרוּם אַבּוּ דָס קוּמֶס זַיִיא אָוּ מִים גְּרוּס מִיה אַבּוּ יִסְרָאֵל. דָּאס

הָאט עַר גִּזְאָגֶס אִיו שִׁיר הַשִּׁירִים (הַגִּידָה לִי שְׁאֵהָבָה בַּפֶּשֶׁי) זָאג מִיר

אִיב הָאב דִּיע לִיב וּוִיא מִייוּ לַעֲבִיו (אִיכָה תִרְעָה אִיכָה תִרְבִּיז

בַּצְהָרִים) וּוִיא אָזוּ שְׁפִיזֶס דִּיע וִי יִידוּ וּרָס זַעֲבִיו גִּגְלֶעֶכּוּ צֵה שְׁאָר

אִיו מִרְסוּן סָאג. דָּס מִיִּיבֶס מַעוּ אִיו גְּלִיחַ וּרָס דָּס גְּלִיחַ אִיו גִּגְלֶעֶסֶעוּ

130 צֵה אִיוּ הִיִּסְוּ סָאג וּוִי אָזוּ שְׁפִיזֶס זַיִי מִים סְרַחֲקוּן בְּרוּם אַבּוּ מִים

יִסְרָאֵל עֲנַפֶּרֶס דִּיע רַחֵם הַקּוֹדֶשׁ: (ח) (אָם לֹא תִדְעִי לָהּ) אִוב דִּיע וּוִיִּסְס

גִּים פֶּר וּוֹאס דָּאס אִיו (צָאִי לָהּ בַּעֲקֵבִי הַצֹּאן) גִּיִיא אִרוּס אַבּוּ זַעֵה

דִּיא בְּרִיגִי מִרְיָגָה פִּיוּ דִּיע שְׁאָר זַיִי וּרַעֲרוּ גִים גִּשְׁפִּיזֶס מִים קִייו

גִּרְס וּוִיִּל זַיִי פֶאָסוּ זִיע לַעֲבִיו דִּיע אִוְקֶסוּ אַבּוּ דִּיע אִוְקֶסוּ שְׁלֶאגֶעוּ

135 זַיִי אַבּוּ הַרְגֶּנוּ זַיִי אָבֶר אִז זַיִי וּרַעֲלוּ זִיע פֶאָסוּ בִּזְבִּנְדֶּר דִּירֶב דַּעַם

פֶאָסֶטֶאק וּרַעַם זַיִי גִוּם זַיִיו דָּס מִיִּיבֶס מַעוּ דִּיע יִידוּ הָאָבּוּ גִזְבִּנְדִּיגֶס

מִגִּזּוּ זַיִי זַיִיו אִיו גְּלִיחַ צִוְרִישׁוּ דִּיא הִיִּינְעוּ מִגִּזּוּ גִייו צֵה אִיִּיה

דִּיא שְׁפַע דִּירָה דִּיע הִיִּינְוּ אִיִּירֶר דִּיע שְׁפַע קוּמֶס צֵה אִיִּיה בַּעֲסוּ זַיִי צֵה

אַבּוּ וּרָס עֶס בְּלִיבֶס זַיִי אִיִּיר פִּיוּ דַּעַם קוּמֶס עֲרֶשֶׁס צֵה אִיִּיה אָבֶר

140 אִז מִשִּׁיחַ וּרַעַם קוּמֶס וּרַעַם דִּיע שְׁפַע גִּייו פִּיוּ מִיר גְּלִיִּיה צֵה אִיִּיה וּרַעַם

אִיר זִיע שׁוּוּ אָוּ זַעֲסוּ מִים אֲלַעַם גִּבֶּסוּ: (יד) (אֲשָׁכּוּל הַבּוֹפֶר דִּוְדִי

לִי בְּכֶרֶםִי עִיו בְּרִי) בְּרִשִׁיבֶת דִּיא גִמְרָא אַבּוּ מִסְכָּתָה שְׁבֶת (דִּיע פִּיח) אָזוּ

דעם פסוק דר נוס אלדונג איז דורך אים זאל סיר מוחל זיין אויף
 דר זונד פון דעם גוי דס מיינט מען דס עגל ווס איה האב איין
 גזאמלע צו גלחטן צו מאכן דס עגל פראייז גאט אצונד גועלן 145
 סיר פראשט ווס די יתרו האבן זאלע גמאכט סיס דר פשעה פון
 דעם עגל איז די זאג אזוי זיי האבן עובר גורען אויף גאטס גמאכט
 ווארן גאט דס און גזאגט אז מען זאל נישט מאכן שייז אפ גאט אהב
 זיי האבן נישט גפאלגט אהב האבן גמאכט דס עגל אהב זאג האבן זיי
 זאלע גמאכט נאט זיי האבן פונם גורען זייערע נפשות ווארעם אז 150
 זיי זענען גשטאנען אופ דעם בארג סיני אהב האבן קעגל גורען די
 עשנת הדבורות זענען זיי גיין גורען פון דר סוקא פון ספרים אהב
 אז זיי האבן גמאכט דס עגל דס זיך צו זיי אהם געקעט די סוקא
 אהב די סוקא דס פונם גורען אין זייערע נפשות אהב אהב זיי
 הייליגע חכמים האבן גזאגט אז גאט מאכט זיך אליין שולדיג וואס 155
 סיר זונדיגן קעגן אים ווארן די קטירה איז נישט ציי אהב ווייל
 גאט דס פשאפן דעם גער קרע זעגן סיר גבייט דורך דעם גער קרע צו
 זונדיגן איז ויא זונד פון דעם עגל איה דורך דעם גער קרע זענען
 סיר זיך אונ נישט שולדיג. דרום ווארף אהב גאט מוחל זיין. דס
 איז אמשל איינער איז אריין געקומען צו זיין חבר אין שטוב אריין 160

און אין שטוב איז גשטאנן איין קאסן פויל מיט פייערי פליס
 גלעזערנע אהב עס איז באה גויען אקאסטעו פליס מיט פייערן בוסל
 אהב דר מענטש דעם זיך פאר שטעפיס מיט דעם קאפן און דעם קאסן
 אהב דעם זיך צו רוקן דעם קאפן אהב דעם אים גווארפן דעם קאסן
 מיט די פליס אהב עס איז צו פראכן גווארן די גלעזערנע פליס

165

מיט דיא פליס פון בוסל אהב דר בוסל איז אוס גאסן גווארן אהב
 דער שאדן האט באטראפן זייער פיל געלט האט דער בעל הבית געלעפט
 דעם מענטשן צום רב אהב דעם אים גמאנט ער זאל אים בצאלן פאר דעם
 שאדן דעם דר מענטש געבניט צו דעם בעל הבית דו בוסט אליין שולדיג

אין דעם שאדן ונט איה האב גמאנט. נוייל דו האסט גשטעלט דעם

170

קאסן אין סתם שטוב ווי מענטשן גייען. דעם דר רב גפסקיט אז
 דר מענטש דעם רעכט ער בארף גיט צאלן פאר דעם שאדן. באה דעם
 מעניט דער מענטש אז איה גיט גיט שולדיג אין דעם שאדן בארף זיך
 דר בעל הבית סיר בצאלן פאר סיי קאפן ונט איה האב צו ריטן אין

דעם קאסן. דר גמאל איז. אז די יידן זעהן אז גאט מאכט זיך

175

אליין שולדיג ונט די יידן האבן גזונדיגט נוייל ער האט צושאפן
 דעם יצר הרע דורם זעניו זיי פסור פון צו גשטראפט ווערן ווארן
 זיי האבן קעגן אים גזונדיגט בעסן זיי שוין גאט אהב זאגן ער בארף

- זיי סתקו זיין דעם פגם ורס זיין האָן פּוּגם גוּרעו אין זייער
 אייגנע גפּשוח כּוּייל דר פּגם פּוּן די גפּשוח איז אונד גקוּמט דורכ
 180 דעם יצור דרע פּוּגם ווי דר סענעטש ורס האט אים גוּראָרפּן דעם
 גאטס האט געטעניט אזו סעניו די יעדן אונד. אונד אזו ורשית די
 גמרא דעם פּסוק בן שיר השירים: (אשכול) סאכט איש כל. דר
 סענעטש ורס עס איז אַלדונג דורח אים דס סיינעט סעו די יעדן זאגן
 185 אונדער זונד איז דורח גאט ווייל ער האט פּשאַפּעו דעם יצור דרע.
 (הכופר) זאל אונד סכפר זיין (עיו גדי) די זונד פּוּן דעם עגל
 ורס די זונד דס אונד פּוּגם גוּרעו אונדער גפּשוח. אחוז וואס גאט
 הט סיר סוחל גוּרעו ער זאל סיה גיט שטראפּן וואס איז האט עגן
 אים גזינדונג דר פּגם פּוּן אונדער גפּשוח איז אַבער נאכ גבלונד
 190 דורס ווילן סיר ער זאל אונד סתקו זיין דעם פּגם פּוּן אונדער
 גפּשוח: (ד) הניאני אל בית הניו) די יעדן זאגן גאט דס סיה גבאכט
 אין דעם הויז פּוּן זין זאגט דער סדרש (ניו) בטרעפט זונדציג דס
 סיינעט סעו די זונדציג אונד פּוּן דעם גאנצן ליבשאפט ורס גאט דס
 ליב גהאט פּריער די היידן אונד דס ער נאר אונד יעדן ליב גהאט
 195 פּדי סיר זאלן ורשינו זייער חלק ליבשאפט אונד אונד ליבשאפט
 ורס סיר האָן סקבל גוּרעו די חורח האט ער אונד ליב איז גאט

בְּכִיּוֹן אַרְחֵם גְּבֻאנְגֹן מִים דֵּר תוֹרָה צוּ אַלִּי זִיגְצִיג אומות זיי זאלן
 קִשְׁבֵּל זייִן די תוֹרָה נִרְאָרן עַר הָם גוויסס אַז זיי נִוְעֵלן גִּים וְנִוְעֵלן
 קִשְׁבֵּל זייִן דִּיא תוֹרָה וְנִעַם עַר אַנְז לִיב הָאָבן אַסְפִּיל לִיב־שאַפֿס דָּס
 לִיב־שאַפֿס נָרס עַר הָאָם פֿרִיעַר לִיב גֵּהאַם די הֵיידען הָם עַר אַנְז לִיב.

200

עס איז אַסְפִּיל אַיִן שׂר אִיז גִּקֶּמֶן אִיז אַיִן זאַרף אַרִיִין אַנב אִיז
 דָּעם זאַרף אִיז גִּזַּעסן אִידן נָרס הָם פֿר קוֹפֿס בְּנָאנְפִין אַנב דֵּר יוֹד
 הָם בּוֹשָׁא חוּ גוֹנֵען בִּי דָּעם שׂר הָם דֵּר שׂר דָּעם יוֹד זִיעַר לִיב גֵּהאַם
 אִיז דֵּר שׂר בִּי דָּעם יוֹד אַיִן גִּשְׁפּאַנֹן אַצִּיִס מִים זִיגְצִיג פֿעַרן מִים
 די קִנְעֶכֶס מְנִי דֵּר יוֹד זַאל אָן אִים פֿר דִּיגֹן פִּיל גַּעלֵד נִוְעֵלְכִי זאַפ
 עַר הָם בִּי דָּעם יוֹדן גִּקוֹפֿס הָם עַר אִים גִּבְּאַלֶס צוֹנִיִי מַאל אַזוּ פִּיל
 וויא פִּיל עַס הָם די וְנִעַרְס אַנב דֵּר שׂר הָם גִּקוֹפֿס בִּי די פּוֹיַעַרן פּוֹן
 דָּעם זאַרף הֵיא אַנב הָאָבֶר פּוֹן די פֿעַרן וְנִעַגֹן אַנב הָם זיי אִוֶּה
 גִּבְּאַלֶס מִיִין ווי פִּיל עַס הָם די רִיעַרְס פֿרַעגֶס אִים דֵּר יוֹד צוּ וָרָס
 מַאָקֶס דוּ בִּיִיִךְ די פּוֹעַרן אומזִיסס זיי הָאָבן זִיִה בִּיא דִיר גִּים
 בּוֹשָׁא חוּ. גוֹנֵעִזִין עִנְפֶּרְס אִים דֵּר שׂר זַאלֶס וויסען אַז נָרס אִיִה.

205

מאַפּ זיי בִּיִיִה אִיז מְנִי עַס זַאל דִיר גֵּהם זייִן נִוְאָרן אִיע וְנִיִּיס
 אַז אִיז גֵּאנְצוּ דָס גַּעלֵד וְנִעַם בִּי דִיר בְּלִיִּיגֹן וְנִוְאָרן זִיִיא וְנִוְעֵלן
 זִיב בְּנִרְאִי שִׁיפֶרן אַזוּ ווי דֵּר שְׁמִיִיגֶר אִיז פּוֹן פּוֹעַרן מאַפּ אִיִה זיי

210

215 אוֹף נִייה פֿרי זינער געלט זאל גלייבן ביי זיר. דר געטל איז גאט

הס געשאפן די וועלט גאר פון די יידן וועגן אויב עס זיי צו גטיילט

אייז ליבשאפט אזוי ווי עס גהער צו זיי אויב עס צו דיא היידען אויב

צו גטיילט אהלק איז די סצות ער עס זיי אן גזאגט זיי זאלן האלטן

זיבן סצות אויב דורך די סצות עס ער זיין צו גטיילט אהלק ליבשאפט

220 אויב די פונדע פון גאט איז גורען פני אז עס וועט קומן די צייט

ונס ער וועט בארפן געבן דיא חוזה אויב די היידן וועלן גיט קעגן

זיין אזוי ווי ער עס פריער גוויסט אויב די זיבן סצות ונס זיי

זעבן פריער אן גזאגט גוראדן וועלן זיי אויב גיט פקנים זיין וועלן

שון די יידן סמילא צו געבן פון די היידן זייערע סצות מיט זייער

225 ליבשאפט ונס גאט עס זיי צו גטיילט וועלן שון די יידן האבן

אספיל ליבשאפט זייער אייגן ליבשאפט נוס גאט עס זיי ליב אויב

נס ליבשאפט פון די היידן ונס גאט עס זיי ליב גהאט. נאס דורכגאט

דר סדרש אז גיו מיינט עס דיא זיבציג היידן אויב פון דעם באנדן

ליבשאפט ונס גאט עס ליב גהאט פריער די היידן אויב איז גאר פני

230 ער זאל אריז ליב האבן: גאט אפאל אייגן עס גהאט אסאך קינדן

אויב פון די אלי קינדן איז אים מייז גיט גבליגן גאר עטלעכע עס

ער איםלעך געענעט אשטוב מיט איין פעלד אויב אחוץ דעם איז גורען

- זיין סנהג אז אסאג איו נאר האבן גוארפט אלי קינדער קומען צו.
 אים אהיים אונד העס זיי גמאכט אסענדע אונד העס זיי סים זיי קשט
 גורען איו העס איסלעך געגעבן אסענדע אסאל העס ער גשיקט גאט זיי 235
- זיי זאלן קומן איו דעם סאג וועס העס איז גורען אפ געזעס אזו ווי
 דר סנהג איז גורען זעבין זיי גים גקומן אלי סים אסאל גאר
 איינצוג ווייס. העס דר פאטער פאר איבל גהאט וועס זיי זעבין גים
 גקומן אלי סים אסאל פריגעבן אים די קינדער וואס גווינסטו אז סיר
 קומן אלי סים אסאל אויך וועס ווערסטו אן אז סיר קומן איינצוג 240
- ווייס. וועס איז דר חילוק ענפערט דר פאטער איר זאלט וויסן קינדער
 אז איה האב איינע לייב סתם צוויי זאכן אסאל ווייל אפאטער האט
 לייב זיין קינד אונד סתם דעם לייבשאפט האב איה איינע איסלעך
 גשענקט איין שטוב סים איין פעלד עס איז אבער פייא סיר פו
 האנדען גאט אליבשאפט וועס איז האב איינע לייב ווייל איר זענט 245
- גורען פיי סיר אסאט קינדער אצונד זענט איר געליבן גאר אפיסעל
 זענט איר פיי סיר חשוב דרום ריף איה איינע אסאג איו נאר צו.
 סיר איו שטוב אריין איה זאל מיה סים איינע קשט זיין ווארעם
 פון אסאט איז סיר מיינ גים געליבען גאר איר. זענט איר פייא
 סיר גליבט אונד דס לייבשאפט קען פייא סיר מיינ גים זיין גאר 250

- אז איר קוקט אלי מיט אפאל אהב איך זעה אז איך האב גיט סיין
 אהרז אייך אבר אז איר קוקט צוא סיר איינציג ווייס איז בייא
 סיר גיט אזו דס ליבשאפט. דר נשאל איז. דר סדרש זאגט אז גאט
 ציילט די יודן איינציג ווייס אהב דר באה ציילט ער זיי אין פלל
 ווייל ער וויל זיך מיט די יודן סהנה זיין ווארט קיין שום 255
 היידען איז בייא אים גיט קשהב נאר די יודן. אהב זאט צוויי
 קאל ציילן איז אקעגן די צוויי ליבשאפט ווס גאט קט אהרז ליב
 איין קאל ווייל סיר האבן סקל גורען די תורה אהב דס אנדרי קאל
 ווייל קיין שום היידען קט גיט גוואלט סקל זיין די תורה נאר
 סיר יודן קט אהרז גאט באה מיין ליב דורט ציילט ער אהרז איין 260
 פלל אהב איז זיך מיט אהרז סהנה. דס זאגט דר סדרש (הביאני אל
 בית הקיו) דס נוארט יין באקערפט זיבציג דס סינים קען די
 שבעים אומות פון דעם גאנצען ליבשאפט ווס גאט האט פריער ליב
 גהאט די היידען קט ער אצנד נאר אהרז ליב האבן סיר צוויי
 ערלייא ליבשאפט ווס גאט קט אהרז אליין ליב-אהב דס ליבשאפט 265
 ווס סיר האבן גירשית פון די היידען דורט זאגט ווייטער דר פסוק
 (ווגלו עלי אהבה) דס ליבשאפט ווס סיר האבן גירשית פון די
 היידען ווערט אנדערש גיט דער קענט נאר אז סיר זענען איין

גואסוילס אין אייגנס צו די סצות פונקט אזוי ווי דס פסל פון דעם

פאטער מיט די קינדער ער האט זיי ליב אז זיי וואסליו זיך איין צו 270

איש אין אייגענס: נאך איין מאָמאנט אויף דעם פּסיק (וואָגלע פֿילי

אָנה) דער סדרש ברשיח דס וואָרט וואָגלע (וואָגלע עלי אָנה) אפילו

דער פראַסער מענטש לערנט אין דער תורה גהיפּט ער לערנט מיט איין

סענת איז דס אויף חשב פיי גאט גלייך ווי דער גוט לערנט ווי

גהער צו זיין וואָרט די תורה ווערט גורשיח מיט אלי אופנים 275

אפילו מיט סענתיו איז אויף גוט. עס איז אפּשטל ארופּא שיקט רצפּסטע

צו איין חולה אין איין אונזער שטאט אריין אונט איז איש מודיע

ווי אזוי ער זאל זיך נוהג זיין מיט די רצפּסטע איז דער חולה נאך

גיס פער זעכערס ער זאל גהיילט ווערן וואָרט סאָמער וועט ער פער

געטן אונט וועט זיך גיס אפּ היטן פון די מאַכלים וואָס עס קען איש 280

שאַטן אונט דיא קרענק קען נאך גרעסער ווערן וואָרט דער רופּא איז

דאך גיס דא פיי איש ער זאל איש פער רעכטן וועט ער האט קאלע גמאכט

אָפּר אז דער רופּא איז איין גלעבנטער אז ער וועט דעם חולה מאַכן

אזעלכע רצפּסטע אז ער וועט מעגן עסן אפילו אזעלכע מאַכלים וועט

עס קען איש שאַטן פון דעס וועגן וועט ער גהיילט ווערן איז 285

גורדאי דער חולה מיינ פער זעכערס ער זאל גהיילט ווערן האַטשי דער

רופא איז נים דא ביי אים נאר פון דעס וועגן נאך דר חולה גאט
זארגן ער זאל אפ היסן די מדיצין זאל נים אום גאטס ווערן וועט
ער נים געבן גהיילט ווערן אבער אז דר רופא מאכט דעם חולה אזעלכי

290 ופואות אז דר חולה וועט נאר אשמעט געבן וועט ער פון דעם בית

גהיילט ווערן אזוי איז שוין דר חולה פון זעכערס ער זאל גהיילט

ווערן מאכט די מדיצין וועט אום גאטס ווערן. דר נשאל איז

די תורה וועט גינזשית מיט אלי אופנים. אפילו דר ווס געט נים

לערנין אונג לערינס ויא תורה מיט איין סענת איז דס ביי גאט אזוי

295 און גנהסן גלייך ווי דר ווס לערינס ווי גהער צו זיין. דאס זאגט

דער סדרש (וולגט עלי אהבה) אפילו דער ווס לערינס די תורה

גהיט מיט איין סענת איז דס אונג בייא גאט צוויי גלייגס ווארעם

אלי געגען זוכה זיין אין דער הייליגע תורה. איז ויא תורה

פונקט וויא דר רצעפס וואס נאר צו דעם בית געט גהיילט ווערן:

300 (י) (מי זאת עולה מן הסדר קתרוח ששן) זאגט דר סדרש די היינ

פרעגן ווער איז דס פאלק ווס אלי מעשים זיינען גייט אונג מיט

פיינער אונג נייערן אראפ מיט פיינער ענטפערט גאט זיי האבן זיך אונג

וועטן סוף צו זיין (סקהנת מור ולבונה) דס מיינט געט אונדז

זעקט אונג יעקב אצונד וועלן סיר געבן צו פון שמיין די זאפ סיר

- 305 וַיֵּעָלוּ פְּרִיעֵר קָלְעָרוּ אִינוּ דָּעַם עֲנָנוּ פִּהוּ פִּרְנָסָה פִּהוּ דִּי מַעֲבָסָן אִינוּ
פִּרְ הַאֲנָדוּ צוֹנִי מִיָּנִים אֲמִינוּ וְנָאס אִינוּ זִיָּה מַפְרָגִס מִיָּם דָּעַם מַסְסֵר
וְנָס הָם אִינוּ קָלִיִּים עָר פִּר קוֹפִס סְחֹרוֹת אָדְעֵר מַשְׁקָאוֹת אֹהֵב פִּר דִּינָם
אֹהֵב דֵּר אֲנִדְרֵר מִינוּ אִינוּ וְנָס פֶּאָרוּ מִיָּם דִּי שִׁיפֹן אֹהֵב דִּי יָמִים אֹהֵב
בְּרַעֲנָנוּ סְחֹרוֹת פִּהוּ וְנִיטֵס לַעֲנִדְרֵר דֵּר חִילֵהֵק אִינוּ צוֹוִישָׁן דִּי צוֹנִי
310 פִּרְנָסוֹת דֵּר דָּאזִיגֵר וְנָס הָם זִינוּ פִּרְנָסָה אִינוּ שְׁסָאס אִינוּ שְׁנוֹעֵר עָר
זָאל וְנִעָרוּ אִינוּ עוֹשֵׁר פִּלְהַצְלֹנֵג פִּהוּ זִינוּ סְחֹרָה וְנֹאֲרֵהם פִּהוּ זִינוּ
סְחֹרָה וְנִיטֵס שׁוֹיִן גֶּאֲנֵז גֹּהֵם אִיטְלִיכְעֵר וְנָס זִיָּה הָם דִּי וְנִעָרִם דֵּרֵהֵם
שְׁטַעֲלִם עָר זִיָּה אִינוּ דָּעֵר סְחֹרָה אֲקִלִּינוּ פִּר דִּינָסִס עָר גַּעֲסִס נָאֵר שְׁכֵר
סְרָחָה מִיִּלָּא קָעוּ עָר נִיט רִיִּיךְ וְנִעָרוּ פִּלְהַצְלֹנֵג עָס אִינוּ אִיִּם אָבֵר אִינוּ
דָּעֵר אֲנִדְרֵר זִיִּים אֲסוּבָה עָר קָעוּ אָבֵר נִיט פִּיל אָרֵהֵם וְנִעָרוּ אֹנֵז וְנִעָרוּ
315 עָס מַרְעָפִס זִיָּה הִיזֵק אִינוּ דֵּר סְחֹרָה אָבֵר דֵּר וְנָס פֶּאָרִם אֹהֵב זִיָּה
וְנֹאסָרוּ אֹהֵב בְּרַעֲנָנִס סְחֹרוֹת פִּהוּ וְנִיטִי לַעֲנִדְרֵר קָעוּ אִינוּ אִיִּם גַּעֲכֵר
צִיִּים רִיִּיךְ וְנִעָרֵעוּ אָן שִׁיעוֹר אֹהֵב קָעוּ אָן וְנִעָרוּ אָן שִׁיעוֹר דֵּרֵהֵם
וְנֹאֲרֵר אִיטְלִיכְר מַעֲבָסִס נִיט אִיִּלֹּו זִיָּה רִיִּיךְ צִיָּה וְנִעָרוּ וְנֹאֲרֵהֵם עָר קָאן
מִיָּם אֲסָאֵל אָרֵהֵם וְנִעָרוּ אָבֵר דָּעֵר עוֹשֵׁר וְנָס הָם אֲזִינוּ אִינוּ עוֹשֵׁר דֵּר
320 זִינוּ מַעֲבֵר שׁוֹן טִהוּ גְרוֹסִי מַסְסֵרִים עָר זָאל פֶּאָרוּ אִינוּ וְנִיטִי לַעֲנִדְרֵר
נָאֵר סְחֹרָה וְנֹאֲרֵהֵם אֲזִי עָר וְנִעָס גְּבִלִיקָעוּ וְנִעָס עָר גֶּאֲצֵר רִיִּיכְעֵר וְנִעָרוּ

- אבב אוב אר ורעס אפילו אד ווערן זיין געלעס אוב ורעס בלייבן
 ארעם איז דוה זיין פאטער איין עושר גערט ער זיך אום צו זיין
 פאטער אבב איז ביי זיין פאטער ווי פריער דר זמיון איז די בבי 325
 נח זעניו מיין נים אן גזאגט גונארן פון גאס נאר זיבן סצות.
 איז פונקט ווי דר סענסט ורס זיצט איו דער היים אבב פניגינס
 זיך מיט אביסל פער זינסט חאטשי ער פער דינסט ווייניג ער געט אפער
 ווינציג אן ווערן אזוי די בבי נח זיי האבן ווייניג שער אקעגן
 האבן זיי ווייניג עוונש ווען זיי סזן נים די סצות אבער די יוגן 330
 האבן אויף זיך געבטן צו סעניס זיין זעקס הינדערס אבב זרייצען
 סצות ורס דורף די סצות קעגן זיי האבן פיל שער אבב גרוס ווערן
 אזוי ווי באסט סיר האבן גזעהן אז איינער זיא יוגן האבן סקבל
 גורען די זעקס הינדערס מיט זרייצן סצות זיי האבן נאר גזאגט
 בעשה נבשע זעניו זיי שוין גרוס גונארן אבב גאס דעס זיין שוין 335
 גשאן נסים איו סעניס אבב ביי דעם נים אלץ וועגן דער חורף ורס
 זיי וועלן סקבל זיין אבב נאך דעם דעס זיין גאס געגעבן סן אבב
 נפרס אז זיי האבן שוין סקבל גורען די חורף זעניו זיי גובדאי
 גרוס גונארן אפער אז זיי וועלן אפילו עובר זיין אויף דער
 קלענקער סצות האבן זיי אגרוסן אוונש ווארעם דער איינפאלער איז 340

סוֹבֵק סִים דִּי צוֹיָקִים אָפִילֵה כְּחֹמֶס הַשְּׁעָרָה קַעֲבֹן זַיִי הָאָבֹן דִּיהָ דִּי

סָצֹת גְּרוֹסִי עוֹנֵשִׁים אַבֵּן אַז דִּי הַיִּיָּדֹן הָאָבֹן גִּזְעָהוּ אַז דִּיא יִהְיֶה

קַעֲבִיו הָאָבֹן גְּרוֹסִי שְׁסָרָאף דִּיהָ דִּי סָצֹת אַז זַיִי הָוַעֲלֹן זַיִי גִים

קַמִּיָּגִם זַיִיו הָאָבֹן זַיִי גִקְרִיָּגִם אוֹף דִּי יִהְיֶה אַבֵּן הָאָבֹן גִּזְאָגִם זַאֵפ

וְכֵס הָאָבֹן דִּי יִהְיֶה אוֹף זִיה גְּבוּסֹן אַזֹּן אַגְרוֹסֹן מִשָּׂא נִסְתָּו זַיִי קַעֲבִיו 345

דִּוֶּה אָרִים וְנֶעֱקֹן דֵּס זַאָגִם דֶּר מִנְחָשׁ דִּי הַיִּיָּדֹן זַאָבֹן וְנֶעֱרֵר אִיז דִּי

זַאֲזִיָּגֶע וְכֵס זַיִיעָרִי מַעֲשִׂים גִּייעָן אַרוֹף סִים פִּייעָר אַבֵּן נִיָּדֹן אַרָאֵפ

סִים פִּייעָר דֵּס מִינָם סַעו זַיִי זַעֲבִיו גְּרִינָג זַיִי זַאלִיו בִּייה וְנֶעֱקֹן

דִּיהָ דִּי סָצֹת אַקַּעֲבֹן זַעֲבִיו זַיִי אָבֶר גְּרִינָג זַיִי זַאלֹן אַרָאֵפ גִּירַעֲתֹן

דִּיהָ דִּי סָצֹת זַאֵפ וְכֵס הָאָבֹן זַיִי אוֹף זִיה גְּבוּסֹן אַזֹּן פִּיל סָצֹת זַעֲבִיו 350

דִּוֶּה אִיו אַגְרוֹסֶר סַבָּה עֲנַפְעֶרֶם זַיִי זַאֵס אִיר זַאָלֶס זִיה גִים פֶּר

וואַהַנְדֶּרֹן אוֹף דִּי יִהְיֶה וְכֵס זַיִיא הָאָבֹן אוֹף זִיה סַקַּל גִּוְנֶעוּ זַעֲס

גְּרוֹסֹן מִשָּׂא וְנִסְתָּו זַיִי הָאָבִיו אוֹף וְנֶעֱסַעו זִיה סוֹמָה צו זַיִיו זַיִי

הָאָבֹן אַפֶּאָסֶר אִייו עוֹשֶׁר אַבֵּן זַיִיעָרַע עֲלֶמְרֹן זַעֲבִיו עֲשִׁירִים זַיִי זַעֲבִיו

דִּי קִינְדֶּר פֶּרוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אַבֵּן אַזֹּן אִיז סַאָקַע בִּוְנֶעוּ אַז דִּי 355

יִהְיֶה הָאָבֹן גִּיזִינְדִּיָּגִם אַבֵּן הָאָבֹן גִּסַּאָקֶס זַאֵס עֲבָל אַבֵּן אַז זַיִי הָאָבֹן

גִּיזִינְדִּיָּגִם סִים דִּי מְרַבְּלִים זַעֲבִיו זַיִי אָרִים גִּוְנֶאָרַעוּ הָאָבֹן זַיִי זִיה

אִים גִּקְעֶרֶם צו זַיִיעָרַע עֲלֶמְרֹן אַבֵּן הָאָבֹן זִיה אוֹף זַיִי בִשְׁרַצֶּס זַיִי הָאָבֹן

- גַּעַטָּן גַּאט אַרְבַּה הָאָבָן גִּזְאָגֶט זְכוֹר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיְצַקָב הָאֵם זִיָּא
 360 גַּאט שׁוֹיִן סוֹחֵל גִּזְעוֹן : (ס) (אַפְרִיזוֹן עֲשֵׂה לוֹ הַסֵּלֶךְ שְׁלֵמָה) אַחֲרֵפָה הָם
 גַּאט זִיָּה גַמְאָכֶט דָּס מִיִּנֶט מַעַן דָּס מִשְׁכָּן (תּוֹכוֹ רְצוּף אֶהְבָּה סִבּוֹת
 יְרוּשָׁלַיִם) אִינּוֹרִינִיג אִיז גִּפְּלֶאסְטֶערֶם מִיט לִיבִשְׁאָפֶט פֿון דִּי יִבְדּוּ.
 עָם אִיז אַמֶּשֶׁל אַמֶּלֶךְ הָם גִּהָאט אִיז זִיָּו שְׁטאַט גַּאָר בַּעֲלֵי מְלָאכּוֹת אִו
 פֿון דָּעם אָן הִיִּיב זַענִיו זִיָּא גִוָּעוֹן אַלִי אַרומֶע לִיִּט גַּאָר דָּעם
 365 זַענֶען אַלֶע גִוָּאָרָן גִּרוֹסִי עֲשִׁירִים פֿון דֶּר מְלָאכָה וָס זִיָּי הָאָבָן
 גִּיאָרְפִים צום סֶלֶה. אַמַּל אִיז דֶּר סֶלֶה גִבְאָנְגוֹ שְׁפֶאצִירָן אִיז שְׁטאַט
 אִיבֶר אַלֶע גַאָסן אַרְבַּה הָם צִלִי גַאָסן אִוֹס גִּקוּמֶט הָם עַר דֶּר זַעהוֹן אִיִּו
 אַלֶם שְׁסִיבֶל אַרְבַּה אִיִּו אִיִּו גִהוֹקֶערֶסֶט גַּאָר אִוֹף אַרְבַּה צוּ פֶּאָלֶן אַרְבַּה
 דֶּר וָאָר פֿון דָּעם שְׁסִיבֶל אִיז צוּא גִוָּאָרָן אִיז דֶּער סֶלֶה אִרִיִּו גִבְאָנְגוֹ
 370 אִיז דָּעם שְׁסִיבֶל הָאֵם עַר גִּזְעוֹן אַז עָם זִיָּצֶט אִיִּו אַרְבַּה סָאן אַרְבַּה עַר
 אִיז בַּאקִיט אַרְבַּה דָּס וָוִיִּב מִיט דִּי קִינְדֶּר זַענֶן אִוֹף בַּאקִיט אַרְבַּה
 גַּאָרְוִיט אַרְבַּה אִין שְׁטֵטֶט אִיז גִּרוֹס אַרומֶקִיִּט אַז דֶּר סֶלֶה הָאֵם דָּאס
 דֶּער זַעהוֹן הָאֵם עַר זִיָּה דֶּער בַּארוּמֶט אִוֹף דָּעם מַעַנְטֶשׁוֹן אַרְבַּה פֿרַעבֶט
 אִים וָס בִּיִסְטֶט אַרומֶער פֿון אַלֶע מִיִּנֶט שְׁטאַט לִיִּט עֲנִפֶּערֶס עַר אִים
 375 אַלִי שְׁטאַט לִיִּט זַענִיו בִּיָּה גִוָּאָרָן פֿון זִיָּער מְלָאכָה וָס זִיָּא
 אַרְבַּעֶטֶן צוּ דִּיר אַפֶּר אִיָּה קַעוּ בִּיט קִיִּו שְׁטֵט מְלָאכָה וָרומֶט בִּיז אִיָּה

אָרם איז דר סלח אַהיים גבאנגן אונד דס גהייסן זיינע זעלי סלאכות

זיי זאלן בוען איין הוז אונד זיי זאלן דס הוז סאלין מיט אַזעלכע

סיני גסעלן ודס עס איז נים דא אונד דר וועלס אזו איין גיסעל

האָבן די זעלי סלאכות גזאגט צו דעם סלח ודס פעלס ויין הויז דס 380

גסעל עס איז רוה גסאלט מיט אַזעלכע גסעלן ודס עס איז נים פר

האָבן אונד דר גאנגער וועלס אונד דוס נאה פר זיינעם קענין מיר

זיר סאלן ענפערס זיין דר סלח איר זאלט מיר בוען איין הויז אונד

איר זאלט דאס אונד סאלן פון אונדווייג אונד פון דרוסן עס זאל

זיין אונד ווייזן גלייך עס וויל איין פאלן אונד עס זאל זיין אונד 385

ווייזן גלייך אז דר נאה איז צו גראפן אונד עס קעניגט אריין אונד

די וועגס גלייך ווי זיי זענען מיט לעכער אונד אין שטוב זאל זיין

אונד ווייזן וויא עס שטייט צו גראכע פליס אונד עס זאל זיין

אונד ווייזן וויא אין שטוב שטייט איין ארמער סענטש פר זארגט

אונד דס נויב מיט די קינדער שטיין נאקט אין פאררויס הפלל אלי 390

זעלי סלאכות זענען אונד גבאנגן אונד דר שטאט זענען סאמער וועלן

זיי גפינן פונקט אזו איין ארמער שטוב זיי זאלן קענן נאכ סאלן

אזו איין שטוב אָפּר זיי האָבן נים גפונן ווייל אין דר גאנגער

שטאט איז געווען גרעס הייזער זענען זיי גבאנגן ביז אין עק שטאט

האבן זיי דר זעהן דעם ארומנס שטיבל אז דס איז אקארם ווי דר
 סלע דס זיי גהייסן מאכן האבן זיי דעם ארומאן געבען פיל געלד
 פאר דעם שטיבל אונג האבן דעם ארומאן צו גנוסן פאר איין מיינסטר
 פאר זאל זיי ווייזן ווי אזו עס רינט אריין אין דעם שטיבל ווען
 עס גייט אנגעבן אונג ווי אזו עס איז אין שטוב אז עס איז איין

פראסט הפלל זיי האבן דעם ארומן רייע גמאכט. דער נאטל איז גאט
 איז דר סלע פון דר באנצער וועלט אונג אלע הימלן מיט ווס אויף דעם
 הימל זענען סאבל כח פון גאט מיט שטחה אונג דס נאט פון דעם מענטשן
 זיצט בעפן אויף דר וועלט אין דר גידער אונג גאט דס רחמנות אויף
 דעם מענטשן וויל ער אים מיט עפנים סופה זיין האט ער אויף גהייסן

מאכן איין סאכן פון אעלכע סינים נוס עס איז אויף דעם הימל
 נים פאר האנדן גאר אויף דער פאר היינג ער דס גהייסן מאכן פון
 גאלד אונג זילבר ווס גאט איז ביי דעם מענטשן מיינער האטשי אויף
 דעם הימל איז גאט גאר נים חשוב גאר ווייל דס איז חשוב ביי די
 מענטשן ורם דס ער גהייסן מאכן פון די סינים פאר סיר זאלן זיין

ביי אים גלייבט אונג ביי די סלאכים פונקט ווי דער סלע דס זייער
 גהייסן מאכן אהוז ווי דעם ארומאנס שטיבל פאר ער זאל רייע ווערן
 דס פונקט שלמה המלך (אפריזן עשה לו המלך שלמה) אחופה דס זייער

גהייסן מאכן דר מלך ורס דר שלום פון דר גאנצער וועלט איז זיין

דס מיינט מען גאט דס גהייסן מאכן אמשפן פון ווס דס ער זיך

גהייסן מאכן דס משפן פון גאלד אונד זילבער ורס דס איז ביי אים

415

גאר נישט קענען ער ווייטעל (תוכו) רצוף אהבה סבבות ירושלים)

פון איו משפן זאל זיין דס ליבשאפט פון די יודן גאט זאל ליב

האפען דיא יודען ורעם דאס ער גהייסן פון אמשפן מינים פאכען

דאס עס איז בייא אונד קענען: (ג) (פשוטי את פתחתי איככה אלבשה

רחמתי את רגלי איככה אמנפם) איה האב פון סיר שון אפ געזען מיין

420

העמל ווי אזו וועל איז דס און אליידן איה האב סיר אפ געוואסן

מיינע פיס ווי אזו וועל איה זיי איין רעכטן סיר געזען ספודש

זיין דעם פסוק און אונד יודן ורס סיר זענען איו גלגת וויא

אזו מען הארף קלאגן און דיא הייליגע טעג ורס פון ראש השנה ביי

גאט יום פפער ורס איו די טעג זענען די יודן שיינ מיט זייער

425

פשוטים זיי זענען פיל מיט יראת אונד איסליכער דינט גאט מיט זיין

גאנצען פח. עס איז אמשל אגרוסר עזר איז ארעם געווארן אונד

דס זיך נישט געקענט געפונן זיין פרנסה דס ער זיך געזען שטעלן ביי

איו בעל עגלה פון אמשרת בייא די פערד איז ער געפארן מיט דעם

בעל עגלה וואו אהיו ער איז געפארן אונד אגאנצע נואם איז ער

430

- גבאנגז איז גילאטעטע קליידר אהב די פיס סיס בלאטע אהב אז עס
איז גקענט שבת דס ער זיך אפ גוואלדן די הענט סיס דיא פיס אהב
דס אוס גסנו די גלאטעטע קליידר אהב דס אן גסאן די שיינע קליידר
ווס עס איז אים איזר גבליצן פון דר צייט וואס ער איז גורען
איו עושר אהב שבת צו באקט דס ער די שיינע קליידר אוס גסאן 435
- אהב דס גאח אפאל אן גסאן דיא גלאטעטע קליידר אפאל דס אים
גבעניגס אטענטש ווס ער דס אים גקענט פון פריער אז ער איז גורען
איו עושר דאס דער מענטש אים זייער בזהפצט אהב דס אים גזאגט
פרהר לעב אז איך זעה דיע איז די מלבושים ווס דו גייסט אהב
ווי אזו וו גיטס ארום איז סיר זייער וויי. ענפערט ער אים 440
- זאלסט וויסעו סיו פייערער פריינד אז די מלבושים ווס איה גיט
סיס דר ארביט וואס איה טו האב איה פון דעם שוין גאר קיין וסגרים
גיס ווארומ איה גיו שוין סיס די זאכן גוואנט גווארן גאר אז עס
קיט שבת פאר באקט אז איך דר פאן סיה אז באלד וועל איה נאכפון
אוס סנו די שיינע קליידר וואס איה האב אן גסאן ערב שבת אהב 445
- איה גיו גיין אפ גוואלדן אהב עס באקט זיך סיר אז איה גיו איז
דעם גראד ווס פריער אהב באלד וועל איה די קליידר נאכפון אוס
סאן אויב אן סאן דיא גלאטעטע קליידר אהב וועל סיה ווייסער איין

שְׁמִירָן אִיו בְּלֹאסֶס אִיו מִיר בַּעֲסָר דָּר מִום אִיירָר דָּס לַעֲבֹד. דָּר בְּסִשְׁל

אִיו אַז מִיר זַעֲבִיו גִּוּרָעוּ אִיו אֶרֶז וְשָׂרָאֵל הָאָבּוּ מִיר גְּדִינָם גָּאָם מִים 450

קְדוּשָׁה אִרֵּב מִים שְׁסִתָּה אִרֵּב אֶצְרִיד אַז מִיר זַעֲבִיו פֶּר טְרִיגֵן גִּוּרָאָרָן

אִיו גְּלוּת אִיו גִּים דָּא בִּי דִי סַעֲבִטְשֵׁן כִּייו יִרְאָה אִרֵּב כִּייו אָמַת

אִרֵּב מִיר זַעֲבִיו אִייו גְּשְׁמִירָם מִים עֲבִירוֹת אִרֵּב אַז עָס קוּסֶס דִּיא

הִיילִיגֶע סַעֲב וּוְאָשְׁעוּ מִיר זִיה אָפּ פֿון דָּעם אִייו גִּישְׁמִירָטְקִיִּים אִרֵּב

מִיר סִוּו זִיה אָן דִּי שִׁינֶע גִּלִּיירָר דָּס מִינָם סַעֲו מִיר לַעֲרִגֵן חוּבָה 455

אִרֵּב טוּרָן סִצֹּת אִרֵּב סַעֲשִׁים טוּבִים אִרֵּב אַז עָס קוּסֶס יוֹם כְּפֹרֶר פֶּר

בֹּאכֶם עָס אִיו שׁוֹן בֹּאֲהִינָם צִד דָּר צִיִּים וְכִס אִיסְלִיכֶר זָאל זִיב אִוּם

קַעֲרֵן צִה זִייו בֹּאֲרִישְׁקִיִּים וְכִס עָר הָם דָּס בֹּאנְצֶע זָאר גִּטָּאן אִרֵּב דִּי

חוּבָה מִים דִּי סִצֹּת וְכִעֶס עָר וּוִיִּיכֶר פֶּר לֶאָזוּ אַזוּ שְׁבִיִּים דִּיא גְּשְׁמָה

מִים אֲבִיטֶר גִּשְׁרִיִּיא (פֿשְׁטִי אַת פֿתַּנְתִּי אִיכְכָה אֶלְבִּשְׁנָה) אִיהָ הָאָב שׁוֹן 460

אִוּם גִּטָּאן פֿון מִיר דָּס פֶּר שְׁמִירָטֶע הַעֲמָדֵל אִיו דִּי הִיילִיגֶע סַעֲב וְכִי

אַזוּ וְכִעֶל אִיהָ בֹּאֲהָ יוֹם כְּפֹרֶר בֹּאֲהָ אָקָאל אָן טוּו דָּס פֶּר שְׁמִירָטִי

הַעֲמָדֵל (בְּחֻצָּתִי אַת בְּגִלִּי אִיכְכָה אֶסְנָפֶם) אִיהָ הָאָב מִיר שׁוֹן אָפּ גִּוּרָאָשׁוּן

מִינֶע פִּים פֿון דָּער צוּאָה פֿון דִּי עֲבִירוֹת וְכִי אַזוּ וְכִעֶל אִיהָ זִיִּיא

בֹּאֲהָ יוֹם כְּפֹרֶר בֹּאֲהָ אִייו קָאל אִייו שְׁמִירָן אִיו דָּער צוּאָה: (ז) (מִים) 465

בְּכִים לֹא יוֹכֵלֶה לְכַבֹּת אַת הָאֲהָבָה) פִּיל וּוְאָסֶרָן וְכִעֶלָן גִּים פֶּר לַעֲשֹׂן

- דָּס לִיב־שאַפֿט פֿון גאָס וואָס האָט ליב דיא יונגן (אָס זיין איז אַת
 פֿל הוּן בִּיתוֹ בַּאָהבֶה פֿוז זינזי לו) אַפֿילו דָר סענזש וועט געבן
 אַיז גאַנצן זיין פֿר סעגין פֿר דעם לִיב־שאַפֿט פֿון גאָס אַז גאָס זאל
 אים ליב האָבן וועט אים גאָס קענע זיין דָר סוף־ש זאגט אַז קשיח 470
 וועט קומען וועלן די היינע זאגן צו גאָס סיר גיבן אַיז גאַנצן
 אונזער געלד פֿר דָר חורבֿה. וועט זיי גאָס ענפֿרן אפֿילו איר וועט
 געבן אַיז גאַנצן איינער גאָלד פֿר דָר חורבֿה. אַיז די חורבֿה איז אַיז
 בושֿה אָפֿר מיינֿי קינדֿר די יונגן האָבן סיר גמאָסט אַיזן סעפֿן. אַצונד
 סיר זאלן דעם סוף־ש פֿר שטיין וועלן סיר אָפֿ דעם זאגן אַיזן סוף־ש 475
 איינער האָט גזעכט אַדירֿה אָפֿ צו זינע האָט ער זיב אָס געליבן פֿון
 צוויי זירֿות אַיזן זירֿה. מילא אַז דָר ווילקס וויסן די זעה פֿון
 דעם סענזשן פֿר דָר וואָס די זירֿה האָט ער זיב אָס געליבן צו זינע אָב
 די אַנדערֿע זירֿה האָט ער גיט גוואָלט אָב מַחֶסֶת די זירֿה וואָס ער האָט
 אָס געליבן אַיז שטענער פֿון דָר אַנדערֿער זירֿה אָפֿר מַחֶסֶת דָר בעל 480
 הַבִּית פֿון דער זירֿה אַיז ערליכער פֿון דעם בעל הַבִּית פֿון דָר אַנדערֿער
 זירֿה אַז דָר ווילקס וויסן דיא זעה פֿון דעם סענזשן סענזשן וויסן
 אַז דָר אַנדערֿער בעל הַבִּית וועט דעם סענזשן זאגן אַיז וועל זירֿ מיינ
 שטוב אָב פאָכען מיינען דעם וועט זאגן זיין שטענער פֿון דָר שטוב אָב

- 485 דר מענטש וועט אים ענפן ער וויל נים אזו קענטס דו שוין פונדא
 פר שטיין אז איבער דעם האט ער זיך אויס געליבן די זיך ווייל דר
 בעל הבית איז ערליכר פון דענעם בעל הבית מיילא דאס זיך דר בעל
 הבית פון דר אנדער זיך אליין אויף געקעט זיין שאנד מיט דעם
 וועט ער דאס געזאגט אז ער וועט זיין זיך שער מאכען ווארעם ער
 490 זאל גורען שווייגן וואלט מען גימיינס אז איבער דעם דאס דר מענטש
 אויס געליבט די זיך ווייל די שטוב איז געסער נים סתם דעם בעל
 הבית אבער אבער אז ער האט גוראלט זיין שטוב מאכען שער אוב דר
 מענטש דאס פארט נים גוראלט האט ער אליין זיך אויף געקעט זיין
 שאנד אז ער איז נים גיין ערליכר מאן אבער קעגן סיר שוין פון
 495 שטיין די רייד פון דעם סדרש האמשי גאט האט זיך אויס געליבן ער
 זאל רעדן צווישן די יידן אוב דאס פאר מיסט דא היידן מיט זייער
 משפך קעגן סיר נים וויסן צו סתם זיי אליין דאס ער פיינט אבער
 סתם דאס משפך פון די יידן איז שער פון זייער משפך אבער אז
 משת וועט קומן אוב דא היידן וועלן זאגן סיר גיבן אונזע איו
 500 גאנגן אונזער געלד פון דר חורא אז גאט זאל אונז ליב האבן אוב
 זאל רעדן צווישן אונז פון דעסט וועגן וועט גאט נים וועלן זיי
 זיי רעדן וועט שוין וועגן אויף געקעט זייער שאנד אז גאט דאס זיי

פייגד. זאט דאס שולטע הסלע גזאגט (אם יתו איש את כל הו ביתו

באתנה) אפילע די היידן וועלן געבן און גאנצן זייער פאר מעגן פאר

דעם ליגשאפט וואס גאט דאס אונז ליב אז גאט זאל זיין ליב האבן

505

(בוז צוזה לו) וועט די היידען זיין אברהם ווארעם גאט וועט

זיי ענפערן אז ער דאס די יידן בעסער ליב וועט וויל ער מאכן וועט

זיין שכינה ביי די יידן און משכן. דאס ביי די היידען: גאט

איין משל און דעם וואס דאס סוף דאס פריער געשעסן אסלע דאס ביי

זיך געהאט איין מענטש וואס איז גורען אגרוסער מבין און פייגרי

510

דימנסן דער ווייל איז דער מענטש געשארבן דאס דאס סוף גשיקט און

די סדינות מען זאל זיך און אגורן מענטש אעלעך וואס ער איז

איין מבין און פייגרי דימנסן גאר מען ווארף דאס האבן איין

מענטש ער זאל זיין איין מבין און דעם דאס און ער איז איין מבין

און פייגרי דימנסן דאס דאס סוף אזו גאט ער דאס געווען פון זייער

515

אונזרם איין פייגרי דימנס און דאס דעם דימנס געגעבן צו זיין

געזעט און דאס האבן און דאס און גזאגט ער זאל פארן און אגרוסער

שטאט וואס אלי סופרים פון דער וועלט קומען און דער שטאט האנדלן

און דאס געזעט זאל זיך שטעלען און דאס און זאל און רופן

וועלכער מענטש דאס וויל וואס אפייגריען דימנס זאל קומן צו אים

520

קופן דר ווייל נועם שוין דר קנעכט פאר שטיין וועלכער עס איז באקאנט
 אהכס וועלכער עס וועט געבן פאר דעם דימנס ווי פיל ער עס די ווערס
 נועם ער וויסן אז דר איז פונדאיי אהכס אונט אהכס ווי פיל ער
 דימנס דער קנעכט האט אזו גאט אונט איז געווען אין דר גרוסער
 שטאט אריין וואס אלי סוחרים קומן באנדלן אונט עס זיך געשטעלט און
 דר גאט אונט עס אונט גרופן וועלכער סוחר עס וויל קופן אהכס
 דימנס זאל קומן צו אים אזו ווי דר קנעכט עס דא אונט גרופן זענען
 געווען סוחרים צו קופן דעם דימנס איז געווען איינער אגרוסער עושר
 וואס האט אונט געוואלט קופן דעם דימנס נאר ער איז געווען איין
 פראקטי מענטש ער איז נישט געווען איין מענטש און איין שום זאך נאר
 איין מענטש איז געווען ער האט געזעהן וויל פיל אנדערע סוחרים גיין
 פאר אדימנס עס ער מוסיף געווען עטליכע רענדליק אונט עס געווען אונט
 אז די סוחרים זענען געקומן צו דעם קנעכט פאר דעם מלך צו זעהן
 דעם דימנס וואס ער האט אונט גרופן אז ער האט צו פאר קופין איז דר
 עושר וואס איז נישט איין מענטש אונט געקומן אונט האט זיך געשטעלט
 צווישן דיא סוחרים הערן ווי פיל זיי וועלן געבן פאר דעם דימנס
 נועם ער מוסיף זיין אזו וויא ער פלעגט משיד טאן העלל דיא
 סוחרים האבן געוואלט אונט ער האט אלי מאל מוסיף געווען אונט האט

525

530

535

- גראד געקאפן מיט דעם סוסיף זיין פונקט ווי פיל דר דיסנס איז
 ווערט גיט מיין אונ גיט ווייניגער האט זיך דר קענעכט פאר וואונדערס 540
 אונ האט גשוויגן ער זאל וויסן אונ גאט האט אים געלעבט זיין וועג
 ער זאל האבן אזוי איין מענטש ווס איז באדי צו זיין ביי דעם פלה
 פאר איין מבין ווארעם דר קענעכט האט פאר שטאבן און דעם פנים פון
 דעם מענטש אז ער איז גיט מיין מבין האט זיך דר קענעכט געברענגט
 איה וועל שווייגן ביז ער וועט געאלן דאס געלד פאר דעם דיסנס 545
 סאמער וועל איה ביי דעם געלט געאלן קענין דר קלערען דעם אמת אונ
 ער איז אסבין אונ גיט. דער סוף איז גורען דער עושר האט זיך
 אליין אונ געגעבן אז ער איז גיט מיין מבין ווארעם אז ער האט
 גוארפט געאלן דס געלד זאגט ער צו דעם קענעכט אונ דו ווילסט וועל
 איה דיר געבן אנדריי דיסנס וואס איה האב שוין לאנג גקופט פאר 550
 דעם געלד וואס איה בארף דיר געבן פאר דעם דיסנס זענע דיסנס
 זעבן אונ גוטע. פון די רייד האט שוין איסליכער גזעהן אז ער איז
 גיט מיין מבין ווארעם זיינע דיסנס זעבן גורען גלעזערענע
 שטייגער מען האט אים אמאל אפ גבארט אונ מען האט אים פאר קופט
 גלעזערענע שטייגער אונ דעם אונרם פון דיסנסטין אז דר קענעכט האט 555
 געהערט וואס דער מענטש האט אים גזאגט זאגט דר קענעכט צו אים

אצונד האט אים מיט דיר גאר נישט אים האב גמיינט אים וועל דיר

פֿרענגן צו דעם סוף אהב ער וועט דיר רייע מאכן אצונד זעה אים

ארום פון וויינע רייד אז דו פיסט נישט נאכד צו זיין בייא דעם

סוף. דר גמטל איז גאט דעם זיך אום גאליגן די יונד צו געפן זיי

560

די תורה ווייל זיי זענען אמביו אוף דעם טייערשקייט פון דער תורה

דר סימן איז אז דיא יונד זענען סבינים ווארעם זיי לאזען אונזע

אלע תענוגים פון עולם הזה אהב גלוקסטן נאר צו דער תורה און די

היינן גלוקסטן נאר צו תענוגים עולם הזה נאר אז זיי זעהן ווי די

יונד זענען חשוב ביי גאט וועגן דר תורה און נישט מחמת זיי פאר

565

שמיין די תורה ווילן זיי דיא תורה זיי זענען גאר קיין סבינים

נישט נאר ווייל זיי זעהן דס חשבונקייט פון די יונד וועגן דר תורה.

דאס זאגט דר סדרש. אז משיח וועט קומען וועלן דיא היינן זאגן

צו גאט סיר גיבן אים גאנצן אינגער געלד פאר דר תורה ווארעם זיי

וועלן זעהן דאס חשבונקייט פון די יונד וועט זיי גאט ענפירן אפילד

570

איר וועט געפן אים גאנצען אייער געלט פאר דער תורה איז אייה

אבנשה ווארעם אז איר גיט עולם הזה פאר דר תורה איז דאס אסימן

אז איר זענט קיין סבינים אוף דער תורה ווארעם איר ווילט פאר

בייטן בארישקייט פאר איין טייערע זאך איז אייה אבנשה וואס איר

האם זיה אליין אוס גגעבן אז איר זענט גיין סבינים אוף דער

575

תורה: באה אפערל אוף דעם ווס דר סדרש זאגט אז זיא הייזן וועלן
זעהן דס בית הסקדש ווס די יונן האבן געוועט אב וועלן זעהן ווי
גאט דס ליב די יונן ווייל זיין האבן גמאכט דאס בית הסקדש אב
האבן ליב די תורה וועלן די הייזן איין זאסלן פיל גאלד זיי זאלן

אז סאכן איין בית הסקדש פרי די שכינה זאל זיי זיין אין בית
הסקדש אז רחמן וועט זיי גאט ענפן אפילו איר וועט געבן אין
גאנצען אייער גאלד אוף איין בית הסקדש וועל איפ זיי איינע נים
סאכן רעדן די שכינה. עס איז אפערל. צוויי יונגלך האבן גלערינט
זיי איין רבי איינער איז גווען איין עושרס אקטור אב איינער איז

580

גווען איין ארומאנט קינד אפאל איז געקומן דעם עושרס קינד אין

585

דער אריין אב דס געבאכט אשיין בייטעלי האבן זיא איבעריגי
קינדער אים סקבא גווען אוף דעם בייטעלע ווארדט עס איז גווען
זייער אשיין בייטעלי. מיילא איטליכס יונגל דס זיה אז געקומט
אז אביטעלי אב דעם ארומנט יונגל דס אז זייער גוואלט קופן
אז אשיין בייטעלי באר ער דס נים גהאט אז פיל געלד ווי פיל
דס בייטעלי באטרעפט. איז ער גבאנגן אין קלייט אריין צו דעם
סוחר אב האט אים געגעבן ווי פיל געלד ער דס גהאט אב דס זייער

590

שסאך געטן דעם סוחר ער זאל אים געבן פאר דעם געלד אזו אשיין
 בייטעלי ווי דעם חכרס אוב האט זיך גשווארן אז ער האט נישט פיינ
 595 קיין געלד נוייל ער איז איין ארומאנס אינגל. ענפערס אים דר
 סוחר דה שוסה אז דה האסט נישט קיין געלד ווייל דה גיסט אארומאנס
 יונגל ונס סוג ויר גאר אזו אבייטלי ונס נרעסט אריין לייגן אין
 בייטעלי אז דה האסט נישט קיין געלד. דר גמסל איז ניא היידן
 ווילן בוען אזו איין בית המקדש פון גאט וועגען אזו ווי אונז
 600 ווייל זיי זעהן אונזר בית המקדש דס גשמאלס זיי זעהן אבר נישט
 ווי אזו אננווייניג איז ווייל צו דעם זענין זיי גאר פלונד דוס
 וועלן זיין אריין ברענגן אין בית המקדש אז זיי האבן נישט קיין
 תורה אוב קיין יראה אוב קיין מעשים טובים האבן זייא דאה נישט
 ונס אריין צו ברענגן אין בית המקדש. דס האט שלמה המלך גזאגט
 605 (אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז כבוד לו) אז זיי וועלן
 געבן אין גאנצען זייער פאר מעגן צו מאכן אוה אזו איין בית
 המקדש ונס וועט זיין שיינ זיי זאלן אריין ברענגען אננווייניג.
 אוב קיין תורה אוב קיין יראה האבען זיי אויך נישט אריין צוה
 ברענגן וועט דאך זיי זיין אבושה:

APPENDIX B

The Hebrew "Original"

משכני אחריו ברוצה. מאמר משכני ואחריו ברוצה לכאורה סותרים
 זא"ז, כי משכני מורה על סטוב וצריך מכריח, ואחריו ברוצה מורה
 ההיפך הרציה הרצונית, ונמתיק הענין ע"פ משל, לא' שמתה אשתו
 הראשונה ונשא אחרת, ובן היה לו מהראשונה עני גדול וחסר כל
 5 ותשוקת האב להיטיב לבנו ולהעניקו משובו בכל עת אבל אשתו היתה
 מונעת אותו מלהיטיב לו ויתיעץ עם חכמים איך לעשות ויענוהו
 שיתן לבנו שס"ח בח"י שנשאר חייב לו עוד מנדוניא ואז לא יהיה
 פתחון פה לאשתו עוד לסרב שלשלם לו חובו, אבל כל זה לא הועיל
 כי היא גירשה את הבן מביתה כאשר בא עם השס"ח ואמרה אך שקר
 10 בימינו ושס"ח מזוייף הוא עד שנתייאש הבן מזה, לימים פגע האב
 את בנו ואמר לו מדוע איבך תובע אותי בעד החוב הסגיע לך ממני,
 ואז השיב לו הבן מה אוכל לעשות אם אשתך תתרבז עלי, ויאמר
 אביו איעצך תזמן אותי להב"ד ואהיה מוכרח לסלק לך, ויען בנו
 ויאמר וכי זה דרך ישר שיכוף הבן את אביו אל הב"ד ומה יאמר
 15 הבריות, השיב לו האב שוטה הלא לא תעשה זאת כ"א נגד אשתי ולכן
 מוכרח אתה לשלוח שליח הב"ד לביתי למען יהיה דומה בעיניה
 כאלו אתה מכריחני ואני אך יצוא אצא מפתח ביתי החוצה ארוצה
 אחריו ברצוני בלתי הכרח כלל, כי רצוני ג"כ לבטול עמך חסד, לולא

היתה אחתי בעוכרי. הנמשל בזה שאנחנו עם ה' אשר נפשנו היא חלק

אלוה סמל משתוקקת וחושקת תמיד לדבק בו ולעבדו בכל לבב כמשפט 20

החלק שמושך עצמו אל הכל כי מסנו לוקח, אך שאור שבעיטה הוא

היזה"ר מעכב ומונע אותנו מלהיטיב ורכינו ומעללינו, לכן מבקשים

אנחנו סאתו יתברך, משכני, כלומר שתכוף את יצרנו ומסילא אחריו

נרוצה כי נפשנו חשקה מאד להדבק בך:

הדמיון בזה כי אם יתן לך איזה הדיוט מתנה לא תשתעשע בפשך כ"א 25

בהחפץ הניתן לך מסנו לבד, כי לא תתשאר במה שההדיוט אוהב אותך

בתתו לך סתת כי אהבתו איננה חשובה ויקרה בעיניך לשתתהלל בה

מאחר שהוא הדיוט. לא כן אם תיקר בפשך בעיני הסלך עד שיתן לך

מתנה הגונה בזאת תתהלל ויגדל בעיניך אהבת הסלך אותך עד שיבוסל

אהבת החפץ מכל וכל לבלתי השתעשע בו כ"א באהבת הנותן מאשר יקרח 30

בעיניו ונכבדת.

אבל מ"ם אין להם אשמה בדבר סתמת שהתגוררו במצרים הסלאה

גילולים בלי מקום, וזהו אשר הוצאת מארץ מצרים (עיין מדרש) וגם

ערב רב עלה אתם והם גרמו להחסיאם החטא הגדול הזה.

35 ובמתיק הענין ע"פ משל, לא' שהיה לו משרת בחנות והיה שכינן
 מפתה את המשרת שיגנוב מהבעה"ב סחורה וימכור לו, וכן עשה המשרת
 גנב וסכר לשכינן, ברוב הימים נודע הדבר להבעה"ב, ועשה עצמו
 כאלו לא ידע כלל משכינן המפתה אותו, ותבע את משרתו אל הב"ד
 והראה בכתב חשבון הסחורה אשר חסר ממנו, ונפסק הדין שישלם לו
 40 המשרת בעד כל הסחורה שגנב כפי אשר ישומו אותם סוחרים מבינים,
 ושלח הבעה"ב אחר שכינן ובקש ממנו שיהיה הוא מן השמאים כי הוא
 מבין גדול ויודע בטוב עניני השומא, והיה השכן הזה מעריך כל
 הסחורות כפליים משווים כדי להתחשב בעיני הסוחר שהוא שכינן,
 והדיינים העתיקו סכום השומא על הכתב והוא חתם עצמו על השומא
 45 שלו אח"כ עמד הסוחר ותבע את שכינן על כל הגנבות לאמר אתה פתית
 את משרתי ואצלך נשארו כל הגנבות ויצא הדין עליו שישלם הוא בעד
 הכל וכפי אשר העריך הוא בעצמו, והיה בוש מאד על כל הרעה שגמל
 לעצמו שהעריך הסחורה יותר מכדי שויים.

יקבצם אל עמק יהושפט וישאל מהם מה עושה ראוי לישראל על שחטאו
 50 בגדי, ובלי ספק יעמיקו וידברו ברע בהפלגת העושה יותר מהראוי,
 ולבסוף יהפך הדין עליהם כי הם היו הגורמים בניזקין והמחטיאים

אותם ויאמר להם הקב"ה כן משפטכם אתם חרצתם ומחשבת הרעה אתם

חשבתם על היהודים ישוב על ראשכם והם יהיו בקיים.

וזהו אל תראוני שאני שחרחרת ואמר הסעם כי בני אמי נחרו בי
שמוני נוסרה את הכרמים, ואם כן הם הגורמים בניזקין ולזאת לא

יאות לכם לקטרג עלי כי אח"כ יתהפך הדין עליכם כנ"ל;

55

ונשוב עתה להמתיק הטאמר הגידה לי שאהבה בפשי, ע"פ משל לעשיר
שנתפש מסנו בן יחידו והושיבוהו בבית האסורים, ושלח הבן אל
האב כמקונן על שבתו בתוך מאסר כלוא בין זרים ומצערים אותו,
וגם ביקש מסנו שישלח לו מאכלים ומשקים להחיות את נפשו, והיה
מצפה שישלח לו מאכלים טובים מאד יותר ממה שהיה רגיל לאכול על

60

שלחנו, לפי שעתה צריך שיהיה לו למשיב נפש ולכלכל את צערו
המסובל לו מן המסונים עליו ליסרו, אמנם אביו לא עשה כן כי הוא
שלח לו רק לחם מעט ומים במדה, ותגדל הפליאה בעיני הבן, ושלח
שנית לאביו לאמר אבי גם אתה נהפכת לי לאויב, והשיב לו אביו

לא כן בני, כי כשהיית קרוב אלי יושב לימיני הייתי נותן לך

65

מנה יפה מבחר המטעמים לפי שהייתי בטוח שיהיה לך לבוך ואין

לזרים אתך, לא כן עתה כי אם אשלח לך בשר ודגים וכל מסעמים הלא

לא יגיעוך כ"א ע"י שלוחים והם המסונים ליסרך בודאי הם יאכלום

ולא יגיעך כ"א לחם צר ומים לחץ, ומה לי לרוות נפש שונאיך ומה

אשמח בשמחת זרים, וזהו מאמר החכם המקונן לפני ה' על סנעו 70

ההשפעה מישראל ואינו מכלכלם כ"א לחם צר וגם זאת בעמל וביגיעה

רבה, וזהו הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בזהרים,

כלומר בעת הגלות.

כלומר מחייב את עצמו כביכול על כל מה שאנחנו חוטאים כאלו אין

הבחירה בידינו, כי מוכרחים אנחנו ע"י היצה"ר על כל עונותינו, 75

וא"כ גם חטא העגל הוא מחמת היצה"ר, וא"כ ראוי שיעביר המקום

הפגם והקלקול ג"כ מאתנו. ונסתיק זה ע"פ משל לא' שבא לבית

חבירו והיה שם תיבה גדולה מלאה כלי זכוכית יקרים, וגם כלים

מלאים שמנים יקרים ונסתבך האיש וגאחז בגדו בהתיבה אשר בה

הכלים ונקרע בגדו וגם הפיל התיבה ונשתברו כל הכלים שבתוכה 80

ונשפכו כל השמנים והיה ההפסד רב מאד עד שעלה למאות ולאלפים,

ותפש הבעה"ב את האיש והוליכו אל מקום המשפט לתבוע סכנו הפסדו

הרב, וסען האיש אתה גרסת בעצמך הפסדך בהעמידך התיבה במקום

הילוך ב"א, וזכה בסענה זו לפני השופט ונפטר מלשלו, אח"כ טען
 האיש ואמר אם איני חייב בדבר סענה ראוי שישלם לי הבעה"ב בעד
 בגדי שנקרע ע"י תיבתו. הנמסל הוא בראות כ"י שהקב"ה כביכול
 מחייב את כבודו לומר שהוא יתברך גרם להם לחסוא נגדו ע"י בריאת
 היצה"ר, ובעבור זה יסצא להם זכות בכל עון ובכל חטאת ויהיו
 פטורים מעונש על שחטאו נגד כבודו יתעלה, אז יבקשו מסנו שראוי
 א"כ שיתקן להם גם הפגם שפגמו בנפשותם, שגם זה בא להם מחמת
 היצה"ר.

והדמיון בזה לא' שהיו לו בנים הרבה ומתו רובם ולא נשתיירו
 לו כי אם פעם מהרבה וחלק לכל א' מהם חלק ונחלה בבית ובשדה
 כראוי איש לפי מדרגתו, ומלבד זה היה מנהגו לאסוף אותם ביום
 קבוע אחת בשנה אליו הביתה והיה עושה להם משה בדול ויתעלש
 עמהם באהבים ואח"כ נתן לכל א' מתנה גדולה, פעם א' שלח אחריהם
 ביום הסוגבל שיבואו אליו כמנהגם ולא באו כלם יחד לבית אביהם
 כי אם אחד אחד, וירע בעיני אביהם הדבר הזה, וישאלוהו בניו
 לאמר מה יתרון לך בבואנו יחד, או מה ספק יהלוך בבואנו
 לאחדים ומה חילוק יש בזה, אז השיב להם דעו בני כי אהבתי אליכם

היא ב' פנים, הא' כמשפט האב האוהב את ב'ו, ומחמת האהבה הזאת

נתתי לכם לאיש חלקו הראוי לו, עוד נוספה אהבה בלבי אליכם בזה

שנשאתם מעט פהרבה, ולסיבה זו אני מאסך אתכם הביתה להשתעשע

עמכם וכי אתם המעט הנשאר לי מכל בנים גדלתי, וזאת האהבה הב'

אינה מורגשת אצלי בלתי בבואכם כלכם יחד ואני רואה שאין לי עוד 105

בלעדיכם, לא כן אם אני רואה אתכם לאחדים. הנמשל מנואר במדרש

פ' במדבר שהקב"ה מונה את ישראל בפרט ואח"כ חוזר ומונה אותנו

בכלל, ואין זה כי אם להשתעשע בנו שאפס בלעדינו וכל העכו"ם

שאפס ומהו בחשבו לו, והב' מספרים אלו הם כנגד ב' האהבות שיש

לנו, הא' היא הראויה לנו מקבלתנו את התורה ולזה מונה אותנו 110

בפרט, והב' היא האהבה הנוספת לנו על שלא רצו העכו"ם לקבלה

ולא נשאר לפני אדונינו כי אם אנחנו, ולזה מספר הכלל שפי"ז

הקב"ה משתעשע עמנו, שאפס בלעדינו ואנחנו הנבחרים מכל העכו"ם,

וזהו הביאני אל בית היין הם שבעים אומות כסנין יי"ן, ומכולם

לא אהב אלא אותנו, כלומר מכל האהבות שאהב גם לעכו"ם בתחלה לא 115

אהב אלא אותנו, היינו שנירש אנחנו גם חלקם נוסף על אהבתנו

כשלא ירצו לקבל התורה, וא"כ יש לנו ב' חלקי אהבה.

נאמר חסיד על הקב"ה שהוא מקבל מנחת העני כמנחת העשיר כי
 החשיבות בעיני ה' הוא רק אם יעבדנו האדם כפי יכולתו, וכן גם
 120 כאן חשובה קריאת הטועה לפני הקב"ה כקריאת המדקדק הגדול אחר
 שכוונתו רצויה רק שאין בכתו לדקדק בקריאתו, וכ"כ היא חשובה
 עד שהתורה בדרשת אף לפי מעותו ומזה ראייה גמורה שגם מעותו
 רצויה וגם היא נאמרה למשה בסיני, כי כל החדושים נאמרו שם
 כמאמר חז"ל שלמד שהראה הקב"ה למשה עד אפיו מה שתלמיד עתיד
 125 לחדש.

והדמיון בזה לרופא השולח סמים לחולה לעיר אחרת ומודיע לו סדר
 הנהגתו בהם אשר עדן לא יהיה החולה בסוף להתרפא מהם, כי אולי
 ישכח ולא יזהר בעצמו לשמור נפשו ממאכלים ומשקים המזיקים לו
 ואפשרי קרוב לשיכבד עליו חליו יותר משהיה, כי אין הרופא עמו
 130 לתקן תיכף הקלקול, אבל אם הרופא מוסחה גדול שמסביב לו סמים
 מסוגלים מאד ע"פ מלאכת הרפואות עד שאם יאכל אפי' מהדברים
 המזיקים והכבדים לבושו מ"ם יהיו לו לתרופה, אז רפואתו ודאי
 בסוּחָה יותר אף שאין הרופא עמו, אך עדיין יש לחוש ולהשמר מאד
 שלא ישפכו הרפואות ארצה וישאר ריק מרפואתו, אבל אם יחשוב

135 הרופא מחשבות חרוץ ברקחו מרקחת הרפואות אשר יהיה בהם סגולה

נפלאה שאם רק יעמדו בביתו רגע ויריח גם החולה יעשו מעשרם

ויתרפא, אז אין לחוש אפי' בשפך הרפואות ובסוחר רפואתו מאד.

הנמשל הוא מה שאמרנו שהתורה בדרשה בכל אופני קריאת התיבה

כיוצא כאשר איננו יודע והיא שוה לכל נפש והכל יכולים לזכות

140 בה הגמיר ושאיןנו גמיר והוא מחמת גודל אהבתו עלינו, וזהו

ודילוגו עלי אהבה:

מדרש מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשי, מי הם אלו שכל מעשיהם

באש עולים באש ויורדים באש. אמר הקב"ה יש להם על מה שיסמכו

מקומות סור ולבונה וגו' זה אברהם יצחק ויעקב. לבאר הענין

145 בחפשה דרכינו ונחקורה בענין הפרנסה של בני אדם שהם ב' מינים,

האחד הוא שמחיה עצמו ונותן סרף לביתו מהמסחר אשר לו בחנותו

שמוכר בה סחורות או מאכלים ומשקים ומרויח בהם, והב' המה יורדי

הים באניות לסחור אל ארץ לא ידעו וממרחק יביאו לחמם, והחילוק

בין ב' מיני הפרנסות האלה הוא זה, כי הפרנסה והמחיה אשר לאדם

150 בעירו רחוק הוא להתעשר פתאום מסחורת ידו לפי שסחורתו ידוע

לרוב בני אדם בשויה וערכה, ולכן איננו מרויח ממנה כי אם מעט

חמש למאה או פחות מסבו ואינו לוקח כי אם שכר טרחתו, נמצא שכן
הנסנע להתעשר פתאום, אמנם היא טובה מצד א' שגם לא יענה יותר
מדאי אם יקרה לו איזה הפסד על סחורתו, לא כן הסין הב' שהם

155 יורדי הים אפשר שלזמן קרוב או יתעשרו מאד לאין תכלית או ירדו

פלאים עד אין תקומה, א"כ בודאי ראוי לכל אדם שלא יהיה אף

להתעשר פן יהפך הודו למשחית, וע"ז באמר טוב פת חרבה וגו'

(משלי יז) אבל עשיר גדול שיש לו בן ססוך על שלחנו ובנו הוא

ג"כ עשיר גדול, לזה הבן נאה לעסוק בסו"ס גדול כזה, היינו

160 לסחור מארץ מרחקים, כי אם יצליח יתעשר מאד ואף אם יאבד הובו

וישאר נעור וריק סכל אשר לו ישוב אל ארץ אחוזתו לכסות במעוז

אביו ויהיה ססוך על שלחנו כמקדם, הדמיון הוא כי הנה בני נח

לא נצטוו כ"א ז' מצות והוא סמך כתפארת אדם לשבת בית ולהסתפק

במועט ואם הוא רחוק מן השכר עב"פ בסוכ הוא מן ההפסד, אבל

165 ישראל שקבלו תרי"ג מצות שעל ידם יוכלו להגביה עוף ולעלות

שמים שיאם כאשר באמת נתעלו אף סרם קבלום רק שהנפיתו לקבלם

באמרם נעשה ונשמע, וכל הסופתים שנעשו להם במצרים ועל-הים הכל

היה בזכות התורה שייצדו לקבלה וכן היקף עבני הכבוד והבאר והסן

שכלם היו סרם קבלו את התורה כידוע, וכ"ש שנתעלו אחר שקבלוה

- 170 וכ"ז מבור, אבל ידוע כי ברוב חכמה רב כעס כאשר תראה שנעשה בהן משפט חרוץ על עברות קלות מאד כמאמר ויהי העם כמתאוננים ודומיו, ונתקיים בהם וסביביו נשערה מאד, שאמרו חז"ל הקב"ה מוקדק עם סביביו כחום השערה והגדיל הקצף עליהם כמה פעמים אשר לא נשמע כמוהו בכל עם ולשון, והנה כאשר ראו האומות את גדול האף והחימה המושג לישראל על חלפם חוק המצות קראו תגר עליהם 175 לאמר איך מלאם לבם לקבל עליהם סו"ם גדול כזה, וזהו שאמרו מי הם אלו שכל מעשיהם באש עולים באש ויורדים באש, כלומר כשם שנקל להם לעלות מעלה ע"י המצות כך ירודתם נקלה ופתאומית, ומה זה היה להם לקבל עליהם המצות הרבות ההם ולהסתכן בעצמם, השיב להם הקב"ה אל תדמו עצמכם אל ישראל ואל תתמהו על החפץ כי יש להם על 180 מה שיסמכו, והם ממש כמו בן העשיר כי הם בני אברהם יצחק ויעקב, וכן היה באמת בחטא העגל וסרגלים כאשר נתדלדלו מאד מ"ם לא כלו לגמרי כ"א חזרו על שלחן אביהם לחסות בצלם כמאמר זכור לאברהם וגו' (שמות לב).

- 185 משל למלך גדול שהיה בעיר מלאה בעלי מלאכות והיו מתכלה כולם עניים ואח"כ נתעשרו עושר גדול איש איש ממלאכתו אשר המה עושים

למלך, לימים התהלך המלך לסייל בעיר לארכה ולרחבה ועיניו היו

משוטטות על כל תהלוכותיה, וישא עיניו וירא בית א' ישן נושן

נוטה לנפול נרקב ומלא בקופים, ויסר שמה וירא עני א' דר שמה

ערום וחסר כל ואשתו ובניו יחפים וקרועי בגדים ומאכלו ומשתהו 190

וכל ענינו בעניות גדול לאין ערך, וכראות המלך את כ"ז גכסרו

רחמיו על האיש הזה וישאלהו לאמר מדוע אתה ככה דל יותר מכל בני

עירי, והשיב לו הנה כל בני העיר נתעשרו ממלאכתם אשר המה עושים

לאדוני המלך ומה אעשה אני ומלאכה אין בידי ע"כ בשארתי בעניי

מה עשה המלך צוה על עבדיו שיבנו לו בית מצוייר בציורים אשר לא 195

נעשה כמוהו לכל הממלכות, אמרו לו כלום חסר לאדונינו המלך דבר

מארמון מלכותך המצוייר בציורים שונים ופטורי ציצים אין ערוך

להם ומה נוכל עשות עתה דבר חדש בלתי נמצא למלכי ארץ, השיב להם

המלך דעו שרצוני שתבנו לי בית ארזים בצביון מפולס של עני

ודמיונו בכל עיניו, דהיינו שיהיה מצוייר מבפנים ובחוץ כדמות 200

דירה ישנה נטויה ליפול והולף סורד בה מבפנים ושופכין מקלחין

לתוכה מבחוץ מכל צד וכאלו קירותיה ארבעתן כרקב יבלו ובקעיהם

רבו ותולעים רוחשים עליהם מכל צד ובחוכה כלי בית פחותי הערך,

כלל הדבר שיהיה הבית מצוייר כל כך ציור אמתי עד שידמה לכל

205 רואיו כדירת עני ודל לכל כליו ולכל כלי תשמישו, ובתוכו יצוייר

כתבנית איש עני יושב ודואג ואשתו ובניו עוטרם על ידו מכל צד
חולים נגועים בחבורות ופצעים קרועי בגדים צועקים ומבקשים לחם
ולא יחסר כל בבית ממשפט דירת עני ומעשהו והנהגתו מראשית השנה
ועד אחרית השנה הכל יהיה מצוייר בשלימות, ויצאו כל בעלי הסלאכה

210 אשר למלך לשוט ע"פ העיר ולבקש להם מאשר ימצאו איזה בית שיהיה

כלול כמשפט הזה לקחת להם ממנו סלאכת התבנית ולא מצאו כי היתה
כל העיר מיוסדת על אזני פז ומקום ספיר אבניה ובנויה בתי גזית
רמי הקומה, וילכו הלוך עד אשר מצאו את העני הזה יושב בביתו

ויראו אותו ואת כל אשר לו הכל במראה אשר הראה להם המלך ויקנו

215 ממנו את הבית בהון רב ואותו לקחו לחרש חכם ונגיד ומצוה להראות

להם משפט המקריים העוברים עליו בכל עת וציור ביתו המשתנה מזמן

לזמן מקור לחוס ומחוס לקור ויעשו גם הסה כתבניתו עד שהוקירו

את האיש הזה ספז ללמד לאדם דעת ודרך תבונות יודיענו לחדש

חידושים בכלים מכלים שונים, ויגדל האיש ויתעשר מאד. הנמשל

220 הוא העולם ומלואו שמים ושמי השמים כלם מקבלין זיו הדך כבודו

יתברך בעוז וחדוה גבורי כח עושי דברו וגוי' ונפש האדם בשפל

חשב היא התבל הלזו ורצה הקדוש ברוך הוא לזכותם וצוה לעשות לו

בנין מהמינים אשר אין מציאותם כ"א למסה בין שוכני ארץ, כמאמר
 וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף וגו' אשר בערך האדם יקרים
 הם ונחמדים מאד כ"ז הוא לחבב אותנו ואף שלמעלה הכסף במה נחשב 225
 הוא, אבל לפי שחשוב הוא למסה בחר הקב"ה בהמינים הללו, וזהו
 אשר תקחו מאתם זהב וכסף, כלומר בערכם נחמדים הם מאד, וזהו
 כדי לחבב אותנו לפניו וגם בעיני המלאכים, וזהו המאמר בדרך שאלה
 ותשובה אפריון עשה לו המלך שלמה מלך שהשלום שלו, ולמה בחר
 בדברים הפחותים שהם כסף וזהב אשר כמוהו כאין בעיניו יותר היה 230
 לו לבחור באורות העליונים לאהל ולמשכן, ולזה אמר לא בחר ה'
 באלה כ"א בעבור שתוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים, כלומר כדי
 לחבב אותנו עשה כן ברחמיו וחסדיו כנ"ל:

פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטבפס.
 נראה לפרש בדרך מליצה עלינו בני הגולה, איך ראוי להתאונן על 235
 הימים הקדושים, דהיינו מר"ח אלול עד אחר יום הכפורים, שבאלו
 הימים ישראל מאירים לפני הקב"ה ומפוארים במעשיהם שאפי' ריקנין
 שבהם מלאים יראת ה' ועובדים אותו בכל יכלתם, משל לעשיר גדול
 שירד מנכסיו והתרושש מאד ולא מצא ביר לפרנסתו כי אם לעמוד

- 240 לשרת אצל בעל עגלה אחד לסוסיו ולרכבו, והיה נוסע אל כל אשר
היה שמה רוח הבעל עגלה לנסוע, וכל ימי השבוע היה לבוש בגדים
בלין ומסולאים ואדרת שער ורגליו היו מלוכלכין בסיט וצואה
מסנופת הדרכים ומסיט חוצות ובהגיע יום השבת היה רוחץ פניו
ידיו ורגליו עד שנטהר כעצם גופו לסוהר ויעבר את אדרתו מעליו
245 ולבש אותן המחלצות החמודות יתר הפלטה הנשארת לו מימי עשרו
ולסוצאי שבת היה פושטן וחוזר ללבוש את אדרתו כפעם בפעם, לימים
פגע באחד מרעיו ומיודעיו שהיה מכירו לשעבר בכבוד עשרו ויקר
ערכו והיה מתמרמר עליו מאד לאמר צר לי עליך אחי ועל שפל מצבתך
איך גפלת משמים ארץ, והשיב לו דע לך רעי היקר כי כל היגיעות
250 והעמל כבר למדתי אותם עלי והורצלתי בהם ולא יתפעל מהם יגון
בלבבי לזכור ימים מקדם ורחוץ הליכי בחמה וכסף תועפות לי, אבל
בהגיע עת פנות יום השבת בהעלותי על לבבי שעוד מעט אפשר את
בגדי החמודות אשר לבשתים בערב שבת שנשארו לי מימי קדם וכבר
גופי זך ונקי מסיט היון ונדמיתי כאלו אני במעמדי הראשון ובעוד
255 רגע אשובה לסבלותי בלבוש שק אז תבחר מחבק בפשי אמאס חליי.
הנמשל הוא שבהיותנו על אדמתנו היינו כלנו עובדים את ה' בקדושה
ובטהרה בשמחה ובטוב לבב, ועתה הודחנו אל ארץ ציה אין יראה

ואין דעת אלהים בארץ ואנו מלובשים הבגדים הצואים כמאמר הכתוב

אין אמת ואין חסד, וכמאמר ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם

(תהלים קו) ובבוא הימים המקודשים אנו מתרחצין בנקיון כפים ובר 260

לבב ולובשין הבגדים החסודות שנשארו לנו מאבותינו הקדושים,

דהיינו היראה והתורה ועבודת ה', עד כי פנה היום וקרוב העת לשוב

לכסלה איש לבצעו מקצתו אזי הנשמה צועקת מרה אוי פשטתי את

כתנתי איככה אלבשנה וגו', כלומר כבר סהרתי מסומאיתי והסירותי

את הבגדים הצואים מעלי ואיככה אשוב ללובשם: 265

סים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו' עד בוז יבוזו לו,

מדרש באיזה אהבה באהבה שאהב הקב"ה את ישראל. ולכאורה המאמר

הזה אינו מובן כלל כי מה היה קשה להמדרש באיזה אהבה וכי לא

ידע מתחלה שהיא באהבה של הקב"ה, והנראה שהמדרש בא ליתן טעם

לשבח על מה שאמר בוז יבוזו לו דהיינו שהקב"ה מבזה את העכו"ם 270

ואפי' רוצים ליתן בשביל התורה כל הון ביתם, עיין במדרש, שהדבר

תסוה למה יבזה אותם הלא אם נותנין בשביל התורה כל מסונס בודאי

הבינו יקר מעלתה וא"כ ראויים גם הם לכבוד לא לבוז וחרפה. ע"ז

השיב המדרש שלא תחשוב שמה שמבקשין ליתן כל מסונס בשביל התורה

275 הוא מפני שעמור על מעלתה וחשיבותה, לא כן הוא רק הוא מחמת
 שרואין אהבת הקב"ה לישראל בשביל התורה לכך בוזים הם כסף בוזים
 זהב מחיר התורה כדי להמשיך אהבת הקב"ה אליהם, וזהו אם יתן איש
 את כל הון ביתו באהבה אל תמעה לומר שהתורה היא כ"כ חשובה
 בעיניהם עד שנותנים מחירה כל מסוגם רק באהבת הקב"ה את ישראל
 280 והוא היפך מה שנאמר בישראל במצותיו ולא בשכר מצותיו ולכן בוז
 יבוזו לו:

לעתיד יאמרו העכו"ם אנו נותנים כל מסוגנו בשביל התורה, משיב
 להם הקב"ה אם אתם נותנים לי כל מסוגכם בשביל התורה בוושה היא
 לכם. גם זה הסוד אינו מובן, והנראה להמתיק הענין ע"פ משל
 285 לא' שמבקש בית דירה לשבתו ובחר לו בית א' משני בתים, הנה אם
 תרצה לרדת לסוף דעת האיש הזה למה בחר בזה ומאס בשני אם הוא
 מחמת שיכול להיות שהדירה בעצמה אשר בחר בה היא נאה ומשובחת
 יותר מחברתה או מחמת שבעל הדירה הזאת הוא אדם כשר יותר מאד
 מבעל הדירה השנית, שהדבר שקול ואין לו הכרע, תתבונן בזה אם אמור
 290 יאמר בעה"ב השני גם אני אתקן את ביתי אנוהו אייפהו עד שיתיה
 יותר נאה ומשובח מהבית של זה ועכ"ז לא ירצה לדור עמו אז תדע

ובחנת בלי ספק שסיבת בחרו בזה הבית לא היה כ"א מחמת חשיבות

הבעלים שהוא צדיק וישר בעיניו לכן בחר לשבת אתו ומאס בשני

משנאתו אותו על רוע מזגו. נמצא שהאיש הזה בעצמו גילה קלונו

באמרי פיו שאם היה שותק ולא היה מבטיח לפקן את נהו עד שיהיה 295

יפה להלל מאד היינו תולין החסרון בהבית ולא בהבעלים, אבל עתה

בלוי לכל העדר כשרון הבעלים ובעצמו לקח לו קלון:

ועתה נעמוד על מאמר המדרש הנ"ל, ונקדים עוד משל למלך שהיה לו

בחצירו איש נבון וחכם יודע בטיב אבנים טובות ומת האיש ההוא 300

וישלח המלך לחפש בארץ ולמצוא איש מבין אחר למלאות מקומו, אך

מי הוא המבין לנסות את החכם אם הוא שלם בחכמתו אם לא, מה עשה

המלך הלך ולקח מאוצרותיו אבן יקרה אחת ונתנה ביד אחד מעבדיו

וצוהו שילך אל עיר הרוכלים אשר כל הסוחרים שבעולם באים שם

לעשות מקנה וקנין ויכריז ברחוב העיר לאמר מי האיש החפץ לקנות 305

אבן יקרה מאוד יבוא ויקנה ומתוך כך יעמוד ויתבונן על מי שהוא

חכם באמת שמי שיתן בעד האבן הנ"ל כל דמי שוויה בודאי הוא החכם

האמתי שיודע ומכיר יקר האבנים היקרות ושווין, והנה העבד עשה

כאשר צוהו המלך ויבא אל העיר אשר יעדו וכאשר הכריז על האבן בא

- 310 איש א' בתוך הבאים לקנות עשיר גדול בער ולא מבין וצרור כספו
 בידו כדי לקנות אבנים טובות ויכירו בו הרמאים כי בער הוא בלתי
 יודע בסיב אבנים טובות כלל ויטכרו לו אבני זכוכית לבנה במקום
 אבני שוהט ולא הבין כלל רק שמנהגו היה לראות כמה אתרים רוצים
 ליתן בעד אבן יקרה היה הוא מוסיף כמה זהובים וקנה וכאשר
 315 בתאספו הסוחרים על עבד המלך לראות את האבן היקרה אשר הכריז
 עליו ויבא גם הכסיל ההוא בתוכם להתיצב כפעם בפעם לשמוע מה
 שיחפצו ליתן מחיר האבן ויוסיף הוא ויקנהו ויקר מקרהו שההוספה
 אשר הוסיף הוא על הסוחרים המבינים היא השלימה לתשלום שווי של
 האבן לא פחות ולא יותר והעבד נשתאה לו סחריש לדעת ההצליח ה'
 320 דרכו לקחת את האיש הזה לאב ולמבין לחצר המלך כי הכרת פניו
 ענתה בו שאיננו טבין, ויאמר העבד אחרים עוד עד גמר הדבר אולי
 אבוא עד תכונתו של האיש ההוא ע"י התשלומין של האבן אם הוא חכם
 אמת או לא, וסוף דבר פיו של האיש הכשילו להעיד על עצמו שלא
 ידע הבין תכונת אבנים טובות כלל כי בעת התשלומין אמר אל העבד
 325 אם יש את נפשך לקחת מידי בעד הכסף הסביע לך מחיר האבן אבנים
 אחרות אשר קניתי כבר אשר גם המה טובות מאד אעלה לך אותן
 האבנים בדמים מחיר האבן שלך, ובזה הראה לכלל כי סכל הוא

ברצותו להעריך את האבנים פחותי הערך אשר בידו על האבן היקרה

ההיא, וכראות העבד כך אמר לו מה לי ולך אמרתי כבוד אכבוד וכו'.

הנמשל הוא שהקב"ה בחר בישראל מחמת שהם סבינים ומכירים יקר ערך 330

התורה והסופת ע"ז שמאסו בחפצי העוה"ז ומשליכים אחרי גיוס כל

התאוות המדוסות ורק בתורת ה' חפצם לא כן העכו"ם שבחרו גם באהבת

ובתענוגי העוה"ז ומתקו להם רגביהם רק בעת ראותם חשיבות עם בני

ישראל בעיני המקום בעבור התורה אז גם הם קרבת אלהים יחפצו

ורוצים גם הם לקנות התורה אבל לא מחכמה שאלו ע"ז כי הם אינם 335

סבינים כלל טעם האהבה רק ישפטו הדבר לחוק זאת המקום, והסופת

על חסרון שכלם הוא שרוצים להעריך בעד התורה חפצי העוה"ז שקנו

עד הנה וא"כ מוכח שאינם יודעין כלל ערך התורה וחשיבותה, וזהו

תשובת הקב"ה להם אם אתם נותנין את כל סמנכם בשביל התורה

כלומר אחרי שאתם מעריכין חפצי העוה"ז לערך התורה זהו עדות 340

נאמנה שסכלים אתם באמת ומה שאתם חפצים קניית התורה הוא רק

מחמת קנאתכם בחשיבות ישראל, נזהו שמסיים המדרש בווה היא לכם

כי פיתם ענה בכם על חוסר דעתכם, וזהו ג"כ מאמר המדרש באיזה

אהבה באהבת התורה שנאמר מה אהבתי תורתך, כלומר שהם באמת לא

ידעו ולא יבינו אהבת התורה רק מחמת שרואין שישראל אוהבין 345

התורה מזה משערין שיש לאהוב את התורה, וזהו שסיים שנאמר מה
אהבתי תורתך, כלומר מחמת שאני אהבתיים רוצים ג"כ באהבתה אבל
הם בעצמם אינם מבינים כלל במה נחשבה היא ולכן בוז יבוזו לו
וכדמיון הנ"ל:

- ועתה במתיק הענין ע"פ משל על העכו"ם שרצו להדמות אלינו ולבנות
350 להשם בית כסונו, לשני צערים שהיו לומדים בי רב אחד היה בן
עשיר ואחד בן עני ויהי היום ויבוא בן העשיר לחדר מורהו ובידו
כיס נאה מצוייר בגוונים שונים ויקנאו בו חבריו כי נתנו בכיס
עיניהם כי חמודות הוא, והנה כל מי שהיה סיפוק בידו קנה לו גם
355 הוא כמוהו ובן העני חשק מאד לקנות גם הוא כיס יקר כזה אבל לא
השיגה ידו על כסף מקנתו כדי הצורך וילך אל החנוני ויתן לו את
כל הכסף הנמצא בידו ויתחנן לפניו מאד לתת לו מחיר כספו כיס א'
כמוהו כחבריו ונשבע להחנוני שאין עוד בידו אף פרוטה אחת באשר
הוא ילד מסכן, אז ענהו החנוני שוטה אם אין לך יותר אפילו
360 פרוטה אחת כדברך אם כן כל עצמו של הכיס הזה למה לך כי מה
תשים בתוכו אם מעות אין לך, הנמשל הוא שהעכו"ם רוצים להדמות
לנו בכל יכלתם לבנות בית לשם ה' כמונו כדמותו בצלמו לפי ראות

עיניהם, והנה אף אם הם רואים תבנית הבית הלא את התוכיות שבו
אינם יכולים לראות כי עיני בשר להם וא"כ מה יכניסו לבית אחר
365 שאין בידם לא תורה ולא יראה ומצות ומע"ס, לזה אמר אם יתן איש
את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו כלומר אחר שנותנים כל הון
ביתם אם כן מה ישאר להם עוד להכניס לתוכו ולמה להם בית וזהו
בוז יבוזו לו וכדמיון הנ"ל: